

Handboek NVT

Leeswijzer Taalleesland
Nederlands voor het basisonderwijs
op Aruba (klas 3-klas 6)

Leerjaar 6

Thema 3

Daar zit muziek in

Colofon

Lidwina Solognier-Lamper (projectleider)

Mirella Wijngaarden

Laura Tonk

Marion Lopez

Wiljan Megens

Met dank aan:

Colegio Conrado Coronel, Colegio San Hose, Frans Teunissen, Aurita Arends,
Magriet Pourier, Merle Sint Jago

Uitgegeven door afdeling Curriculum, Directie Onderwijs Aruba

Opdrachtgever: Proyecto Scol Multilingual (PSML)

Handboek NVT

Daar zit muziek in

Dit handboek van thema 3 'Daar zit muziek in' is onderdeel van het 'Handboek NVT', een aanpassing van de methode Taalleerland voor het vak Nederlands in het Arubaanse onderwijs klas 3-6.

Naast de methode is er een Handboek geschreven met de onderdelen: woordenschat, luisteren en spreken, leesbegrip, stellen, taalbeschouwing en spelling. Daarnaast wordt er in de lessen tijd ingeruimd voor lezen.

De aanpassing betreft onder andere het aantal lessen in verband met de beschikbare lestijd voor het Nederlands in de Scol Multilingual. Bij deze aanpassing is rekening gehouden met het feit dat de leerlingen in de moedertaalmethode 'Festival di Idioma' de taalvaardigheden zullen leren waarop het onderwijs in het Nederlands aansluit.

Andere aanpassingen zijn er met betrekking tot de context: aanpassing aan de Arubaanse context of een verduidelijking van de context met behulp van beelden.

Ook komen taalverschillen Papiamentu – Nederlands aan bod in de desbetreffende lesuitwerkingen, bijvoorbeeld bij verschil in woord- of zinsbouw.

Veel taalplezier!

De projectgroep.

Inhoud Handboek NVT thema 3

Colofon	2
Inhoudsopgave	5
Thema-inleiding	7
Overzicht lesdoelen	8
Lessen	11 - 83

Bijlagen

- Toetsbladen thema 3
- Controle toets dictee thema 3
- Alfabetische woordenlijst thema 3
- Spellinghulp

Thema-inleiding

Daar zit muziek in

De meeste leerlingen zijn dol op muziek. In dit thema krijgen ze in verschillende lessen de gelegenheid om over hun lievelingsmuziek te vertellen en te schrijven. Over tal van zaken lezen ze informatieve teksten: filmmuziek, componisten, muziekinstrumenten, zelf instrumenten maken, enzovoort. Op de luister-cd staan enkele muziekfragmenten die u tijdens dit thema kunt laten horen. Het thema biedt een goede aanleiding om de leerlingen ook tijdens andere lessen iets van hun muzikale talenten te laten demonstreren. In groepen met allochtone leerlingen ligt het voor de hand muziek of muziekinstrumenten uit het thuisland van de (groot)ouders mee naar school te laten nemen en er iets over te laten vertellen.

Ieder thema bestaat uit 20 lessen. De lessen 1-4, 6-9, 11-14 zijn taallessen, waarin het lezen van teksten is geïntegreerd; de lessen 5, 10 en 15 zijn spellingslessen; lessen 16/17 zijn toetslessen; lessen 18/19 zijn herhalings-/verdiepingslessen; in les 20 wordt het thema afgesloten.

De leerlingen beheersen aan het eind van thema 3 de volgende taalvaardigheden:

Woordenschat

- het passief en actief kennen van de doelwoorden van thema 3;
- het herkennen van betekenisrelaties tussen de doelwoorden van thema 3.

Taalbeschouwing

- het koppelen van synoniemen en nuanceverschillen in de betekenis van synoniemen herkennen.

Leesbegrip

- inferenties maken met betrekking tot plaats en tijd.

Spelling

- de leerlingen oefenen hun auditief geheugen en schrijven een aantal zinnen en woorden uit al bekende spellingscategorieën.

Didactische tips

Aan het eind van een les staan soms didactische tips. Hierin worden meestal voor leerlingen onbekende woorden aangegeven.

Om deze woorden duidelijk te maken, kunt u te werk gaan volgens de methode die de woordenschatlessen gebruiken.

Een andere tip is om andere woordleerstrategieën te gebruiken:

- langere woorden splitsen in woorden die wel bekend zijn;
- gelijkenis zoeken in woorden in andere talen (Papiamentu, Engels, Spaans);
- een vertaling naar het woord in het Papiamentu.

Didactische tips kunnen ook tips geven met betrekking tot het bereiken van andere doelen in de lessen.

Overzicht lesdoelen		
Week 1		
Les 1	Luisteren en spreken	- De leerlingen maken kennis met het thema 'Daar zit muziek in'. - De leerlingen oefenen het voorbereiden van een spreekbeurt.
Les 2	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>het orkest, de componist, het concert, het concertgebouw, de concentratie</i> en <i>verslappen</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen het afleiden van informatie over personen en gevoelens uit fictionele teksten. - De leerlingen oefenen het verzamelen van informatie aan de hand van wie-, wat-, waar- en wanneervragen bij fictionele teksten.
Les 3	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de dirigent, de orkestleden, repeteren</i> en <i>afslaan</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen met samengestelde werkwoorden die in de verleden tijd klinkerverandering krijgen.
Les 4	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de thriller, de detective, de comedy, de actiefilm, de documentaire</i> en <i>sciencefiction</i> .
	Stellen	- De leerlingen oefenen het verzinnen van een titel. - De leerlingen oefenen het schematisch invullen van tekstgegevens.
Les 5	Spelling	- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden die eindigen op tie. - De leerlingen oefenen het schrijven van één of meerlettergrepige woorden met ch die als /g/ wordt uitgesproken. (kijkweetwoorden)
Week 2		
Les 6	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>noten (lezen), de toon(hoogte)</i> en <i>het ritme</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen het afleiden van informatie uit fictionele teksten over personen en gevoelens. - De leerlingen oefenen het verzamelen van informatie aan de hand van wie-, wat-, waar-en wanneervragen bij fictionele teksten.
Les 7	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>overhalen, argumenteren</i> en <i>smeken</i> .
	Stellen	- De leerlingen oefenen het ordenen van gegevens voor een brief. - De leerlingen oefenen het schrijven van een brief met als voornaamste doel: de lezers over te halen.
Les 8	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>snaarinstrumenten, blaasinstrumenten</i> en <i>slaginstrumenten</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen het samenvatten van de hoofdzaken van een weettekst in een schema. - De leerlingen oefenen het toepassen van leesstrategieën bij weetteksten: <ul style="list-style-type: none"> • het leesdoel en de bijbehorende taakaanpak vaststellen; • de voorkennis activeren; • intensief lezen en eventueel herlezen; • op de inhoud reflecteren.
Les 9	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>zich lenen voor</i> en <i>bij uitstek (on)geschikt</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen herhalen spreekwoorden en gezegdes die al eerder aan bod zijn gekomen.
Les 10	Spelling	- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met een 'c' die als /k/ of /s/ wordt uitgesproken. - De leerlingen oefenen het schrijven van persoonsvormen en andere woorden die eindigen op t of d.

Week 3		
Les 11	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>bevestigen</i> , <i>verplaatsen</i> en <i>verwijderen</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen het samenvatten van hoofdzaken in een schema. - De leerlingen oefenen het lezen van instructietekeningen met behulp van Leeswijzer 3. - De leerlingen oefenen het toepassen van leesstrategieën bij weetteksten.
Les 12	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de solo</i> , <i>het duo</i> , <i>het trio</i> en <i>het kwartet</i> .
	Woordbegrip	- De leerlingen oefenen het vinden van de betekenis van moeilijke woorden door het toepassen van de opzoekregels: <ul style="list-style-type: none"> • Ik lees voorruit. • Ik lees terug. • Ik splits het lange woord. • Ik zoek het woord op.
Les 13	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>staren</i> , <i>afwezig</i> en <i>elders</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen het aanwijzen van het onderwerp, het gezegde en de persoonsvorm in zinnen met een of meer werkwoorden en met of zonder een bijwoordelijke bepaling. - De leerlingen oefenen het in een andere tijd zetten van zinnen met een wanneer-deel en daarbij het wanneer-deel weglaten of veranderen.
Les 14	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de bewondering</i> en <i>het ontzag</i> .
	Stellen	- De leerlingen oefenen het ordenen van gegevens voor een brief. - De leerlingen oefenen het schrijven van een brief met als voornaamste doel de lezer over te halen.
Les 15	Spelling	- De leerlingen oefenen de vormen van <i>hebben</i> en <i>zijn</i> . - De leerlingen oefenen het schrijven van persoonsvormen en andere woorden die eindigen op <i>t</i> of <i>d</i> . - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met een <i>c</i> die als <i>/k/</i> of <i>/s/</i> wordt uitgesproken. - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden die eindigen op <i>tie</i> . - De leerlingen oefenen het schrijven van één of meerlettergrepige woorden met <i>ch</i> die als <i>/g/</i> wordt uitgesproken. (kijkweetwoorden)
Week 4		
	Diagn. toets	
	Spelling	- het schrijven van persoonsvormen en andere woorden die eindigen op <i>t</i> of <i>d</i> - het schrijven van meerlettergrepige woorden met een 'c' die als <i>/k/</i> of <i>/s/</i> wordt uitgesproken - het schrijven van woorden die eindigen op <i>/tie/</i> . - het schrijven van één of meerlettergrepige woorden met <i>ch</i> die als <i>/g/</i> wordt uitgesproken (kijkweetwoorden)
	Stellen	- het ordenen van gegevens voor een brief - het schrijven van een brief met als voornaamste doel de lezer over te halen
	Taalbeschouwing	- het kennen van de hoofdvormen van werkwoorden die in de verleden tijd klinkerverandering krijgen
	Leesbegrip	- het toepassen van leesstrategieën bij weetteksten
	Woordenschat	- de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen - de betekenisrelaties tussen de woorden van Woordclusters beheersen
	Les 18/19	Herh./verdieping
Spelling		- getoetste doelen
Leesbegrip		- getoetste doel
Taalbeschouwing		- getoetste doelen
Woordenschat		- getoetste doel
	Verdieping	- een aantal doelen dat bij de lessen Taalbeschouwing aan de orde is gekomen
Les 20	Thema-afsluiting	- De leerlingen passen de doelwoorden van het thema toe.

Lesinhoud

- De leerlingen maken kennis met het thema 'Daar zit muziek in'.
- De leerlingen oefenen het voorbereiden van een spreekbeurt.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 41
- Werkboek 3, bladzijde 1
- Voorbereidingsblad spreekbeurten (gedeeltelijk ingevuld in thema 2)

Voorbereiding

- U gaat na of er leerlingen zijn in uw klas die een muziekinstrument bespelen. Vraag aan deze leerlingen om hun muziekinstrument mee te nemen en of ze er iets over kunnen vertellen in het Nederlands.
- U zoekt muziek uit waarvan u denkt dat het bij de leerlingen zal aanslaan en u treft maatregelen zodat u deze muziek ook in de klas kunt laten horen.
- U zorgt voor een groot vel papier en een zwarte stift voor de woordspin MUZIEKINSTRUMENTEN.
- U let het Voorbereidingsblad Spreekbeurten klaar. Dit hebben de leerlingen gedeeltelijk ingevuld tijdens thema 2.

Start**5**

U zegt:

“We beginnen met een nieuw thema. Het gaat over muziek. Hoe kan dit beter beginnen dan met het luisteren naar muziek?”

U begint met het draaien van muziek die u hiervoor hebt uitgekozen en waarvan u denkt dat het bij de leerlingen zal aanslaan. U kunt ook fragmenten van verschillende soorten muziek draaien. Het moet een plezierige warming-up voor het thema zijn.

U stelt de volgende vragen:

- “Wat vinden jullie van de muziek?
- Vind je alle fragmenten even leuk? Waarom wel/niet?
- Luisteren jullie zelf veel naar muziek?
- Welke muziek vinden jullie mooi?
- Hebben jullie een muzikidool? Is er een artiest die jullie erg bewonderen?”

Kern – Instructie 1

15

U bekijkt met de leerlingen het titelblad van dit thema op bladzijde 41 van het Taalleesboek. Pete bespeelt in zijn eentje allerlei muziekinstrumenten. U vraagt aan de leerlingen welke instrumenten Pete allemaal bespeelt en schrijft dit op een groot vel papier. Kennen de leerlingen nog meer muziekinstrumenten? Schrijf ook deze woorden op en laat zo de woordspin MUZIEKINSTRUMENTEN ontstaan.

U maakt samen opdracht 1, op bladzijde 1 van het Werkboek met de bedoeling om een beeld te krijgen van de muziekactiviteiten van de leerlingen van uw groep. U vraagt de leerlingen die een instrument hebben meegenomen om hier kort iets over te vertellen, om als het ware een korte spreekbeurt te geven.

Kern – Instructie 2

20

Stap 1

U vertelt dat de leerlingen tijdens dit thema in groepjes een spreekbeurt gaan voorbereiden over een popidool. U staat even stil bij wat in luisteren en spreken 1, van thema 2 over de voorbereidingen en indeling van een spreekbeurt is opgemerkt. U kunt hierbij gebruik maken van de informatie die u daarbij heeft gegeven. De leerlingen hebben dit toen overgenomen op een Voorbereidingsblad Spreekbeurten en hebben dit blad als voorbeeld bewaard. U kunt ook vragenderwijs achterhalen wat de leerlingen er nog van weten. U vervolgt aldus:

“Bij een spreekbeurt heb je dus een begin, een middenstuk en een eind. Over het begin hebben we het de vorige keer gehad. Het moeilijkste is natuurlijk het middenstuk. Dat is het grootste en belangrijkste deel van je spreekbeurt. Wat je daar vertelt, moet je proberen te ordenen. Je moet bij elkaar zetten wat bij elkaar hoort. Stel je eens voor dat je iets over je popidool wilt vertellen. Hoe zou je dat kunnen ordenen?”

U laat de leerlingen suggesties geven en relevante ideeën kunt u op het bord schrijven.

Stap 2

Daarna doet u een voorstel voor de indeling van het middenstuk van een spreekbeurt waarin u zo veel mogelijk de suggesties van de leerlingen verwerkt.

U zegt:

“Bij een spreekbeurt over een muzikidool kun je bijvoorbeeld gebruik maken van de vijf W-vragen.”

U schrijft onder elkaar op het bord:

WIE?

WAT?

WAAR?

WANNEER?

WAAROM?

Daarna gaat u met de leerlingen na welke vragen je bij elk van deze woorden zou kunnen bedenken voor de spreekbeurt. Enkele mogelijkheden zijn:

- Wie is de hoofdpersoon van je spreekbeurt? (man, vrouw, leeftijd, hobby's, et cetera...)
- Wat voor soort muziek maakt hij? Wat heeft hij allemaal al gemaakt? Wat voor instrument bespeelt hij? of zingt hij alleen maar? Wat heeft hij al gepresteerd? (hits, nummer een)
- Waar kun je hem horen? (radio, tv, cd, concertzaal) Waar treedt hij op?
- Wanneer luister je naar zijn muziek? Wanneer ga je naar een optreden?
- Waarom vind je hem zo goed? Waarom vind je hem beter dan ...?

Opmerking:

De hierboven gegeven invulling is slechts een suggestie. Het is belangrijk dat de leerlingen beseffen dat de vijf W-vragen ook heel goed bruikbaar zijn bij andere onderwerpen voor spreekbeurten.

U toont de leerlingen een kopie van het Voorbereidingsblad Spreekbeurten uit het Kopieersysteem. Hierop staat het uitgewerkte schema. U vertelt dat ze dat kunnen gebruiken als ze een spreekbeurt moeten voorbereiden. U bespreekt het kort en wijst nadrukkelijk op de kolom 'wat ik erbij nodig heb'. Hier kunnen geschikte voorwerpen, illustraties, et cetera, worden opgeschreven.

Stap 3

U verdeelt zelf de groepjes of u laat de leerlingen kiezen met wie ze de spreekbeurt willen voorbereiden. U geeft de leerlingen de gelegenheid om afspraken te maken, waarbij de volgende vragen beantwoord moeten worden:

- “Wie zitten er in het groepje?
- Wie wordt het onderwerp van de spreekbeurt?
- Wanneer wordt er aan de spreekbeurt gewerkt?

- Wie zoekt welke informatie?"

U laat de leerlingen de vragen en antwoorden opschrijven op de achterkant van het Voorbereidingsblad Spreekbeurten.

Afsluiting

5

U besluit de les met een muziekfragment van uw popidool.

Hang de woordspin MUZIEKINSTRUMENTEN goed zichtbaar op in de klas.

Didactische tip:

In deze les zitten meerdere spreekmomenten. Spreken in een vreemde taal kan soms spannend zijn. Stimuleer de leerlingen om Nederlands te praten. Verbeter fouten die de leerlingen maken subtiel door te **modelen**. Bij **modelen** herhaalt u wat de leerling heeft gezegd, maar dan op de juiste manier. Zonder aan te geven dat wat de leerling zei fout was. *Bijvoorbeeld:*

Leerling: "Ik slaapt altijd op de grond."

- Juf: "Oja?, Ik slaap meestal in mijn bed, soms val ik in slaap op de bank."

Antwoorden

Werkboek 3, blz. 1

1

1 t/m 4 = persoonlijke antwoorden plus motivatie hierbij

5 tekening plus persoonlijke motivatie favoriete muziekinstrument

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **het orkest, de componist, het concert, het concertgebouw, de concentratie** en **verslappen**.
- De leerlingen oefenen het afleiden van informatie over personen en gevoelens uit fictionele teksten.
- De leerlingen oefenen het verzamelen van informatie aan de hand van wie-, wat-, waar- en wanneervragen bij fictionele teksten.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Wordcluster 1 (Hier wordt gesproken over het symfonieorkest, wij hebben het vereenvoudigd naar **het orkest**.)
- Woordweb 1, Woordspoor 1

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde
- Werkboek 3, bladzijde 2 t/m 4

Vorbereiding

- U zorgt voor bladmuziek en een aantal willekeurige voorwerpen waar 'muziek in zit', zoals pennen, potloden, bakjes, et cetera...
- U zoekt een stukje klassieke muziek en zorgt ervoor dat u dit kunt afspelen, indien het niet mogelijk is om het filmpje 'Meer muziek in de klas; orkest' te laten zien tijdens de afsluiting van deze les. (site: Schooltv)

betekenis van woorden:

het orkest:	Een orkest is een grote groep mensen die samen muziek maken. Ze spelen op verschillende muziekinstrumenten, zoals violen, trompetten, fluiten en trommels.
de componist:	Een componist bedenkt muziekstukken. Hij schrijft ze op met muzieknoten.
het concert:	Een concert is een muziekkuitvoering.
het concertgebouw:	Het gebouw waarin het orkest een muziekkuitvoering/concert geeft voor het publiek.
de concentratie:	Concentratie betekent: je aandacht bij een ding kunnen houden. Als je de hele tijd goed luistert naar wat de juf zegt, heb je een goede concentratie.
verslappen:	Als je aandacht verslapt, dan wordt je aandacht minder. Dan luister je niet meer zo goed of je let niet zo goed meer op.

Start**5**

U heeft de voorwerpen waar 'muziek in zit' bij de hand en gaat daarmee een korte 'slagwerkkuitvoering' geven.

U zegt:

“Nou, dat klonk wel aardig, maar niet zo mooi als het muziektreden waar ik laatst naar luisterde.”

Kern – Instructie 1

20

U vertelt:

“Laatst was ik naar een **concert** van een bekend **orkest**. Een **orkest** is een groep mensen die allerlei muziekinstrumenten bespelen, zoals violen, trompetten, fluiten, enzovoort. In het begin moesten de muzikanten de muziekinstrumenten nog stemmen om te zorgen dat de tonen goed bij elkaar passen. Het stemmen klonk een beetje als een rommeltje.

Maar even later speelden ze **het concert** zoals **de componist** het bedoeld had. **De componist** is degene die het muziekstuk heeft bedacht en heeft opgeschreven. **De componist** schrijft de muziek op met muzieknoten op een muziekblad. De muzikanten lezen de muzieknoten van hun muziekblad en weten zo precies wanneer ze wat moeten spelen. (U toont hierbij het stuk bladmuziek.) De muzikanten moeten zich hierbij goed **concentreren**. Ze moeten hun aandacht erbij houden. Als ze dat niet doen en de aandacht **verslapt** gaat het fout. Ze weten dan niet precies waar ze op het muziekblad zijn en wat er gespeeld moet worden.

Het concert was in **het concertgebouw**. Dat is het gebouw waarin **het orkest de concerten** geeft. Het publiek was mooi aangekleed voor een avondje uit. Binnenin **het concertgebouw** ziet het er meestal chique uit. Mooi hoor, zo’n **concert** in het **concertgebouw**.”

U laat Woordweb 1 zien en legt uit dat het hier genoemde symfonieorkest een heel groot **orkest** is met veel verschillende instrumenten. U breidt het Woordweb samen uit en u stelt daarbij de volgende vragen:

- “Vroeger speelde ik piano en gaf dan een **concert** en dan was mijn familie het publiek. Wie heeft er zelf wel eens een muziekkuitvoering (**concert**) gegeven. Vertel er iets over, ging het goed? Was je zenuwachtig? Was er veel publiek?
- Wie is er wel eens naar een **concert** geweest? Vertel er iets over, Wat vond je leuk? Wat vond je niet leuk?
- Zou je een **componist** willen zijn? Waarom wel/niet?
- Zou je zelf in een **orkest** willen spelen? Waarom wel/niet?”

U neemt de woorden door in het Woordenboek, op bladzijde 2 van het Werkboek. In dit Woordenboek staan meer woorden dan de doelwoorden van deze les. De leerlingen moeten de betekenis van deze extra woorden kennen voor het maken van de opdracht. Ze hoeven deze extra woorden niet te beheersen aan het einde van het thema.

De leerlingen maken opdracht 1 en 2 op bladzijde 2 t/m 4 van het Werkboek.

Kern – instructie 2	15
----------------------------	-----------

U vertelt:

“We gaan een verhaal lezen waar je informatie uit moet halen over de personen in het verhaal.”

U leest met de groep de tekst ‘Sax’ bij opdracht 2, op bladzijde 44 en 45 van het Taalleesboek. U bespreekt allereerst de moeilijke woorden uit de tekst. Niet alle leerlingen zullen weten wat er met de uitdrukking ‘Met de paplepel ingegoten’ bedoeld wordt of wat de woorden ‘nauwkeurig’, ‘schuchter’, ‘prutswerk’ en ‘populair’ betekenen. (zie didactische tip)
U behandelt de vragen behorende bij 2.1 en 2.2 mondeling met de leerlingen.

U vult de woordspin MUZIEKINSTRUMENTEN aan met saxofoon.

Extra opdrachten:

De leerlingen maken opdracht 3 en 4, op bladzijde 46 t/m 48 van het Taalleesboek, in hun Taalschrift.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U laat een stukje klassieke muziek horen of u laat het filmpje ‘Meer muziek in de klas; orkest’ (5 min) zien. Dit filmpje is te vinden op de site van Schooltv.

Didactische tip:

met de paplepel ingegoten:	Met de paplepel ingegoten betekent dat je al op jonge leeftijd iets hebt geleerd en kan.
nauwkeurig:	Als je nauwkeurig werkt, doe je je werk met veel aandacht. Je past goed op dat je geen fouten maakt.
schuchter:	Iemand die schuchter is, is een beetje verlegen en bang. Hij vindt het eng als mensen erg op hem letten.
prutswerk:	Prutswerk, is werk dat slecht is gedaan. Een slordig dictée is prutswerk.
populair:	Populaire dingen zijn dingen die veel mensen leuk vinden en doen.

Antwoorden

Werkboek 3, blz. 3 en 4

1

1 symfonieorkesten

2 componist

3 klassieke muziek

4 concertgebouw

5 concentratie

2

1 B, 2 B, 3 A, 4 B, 5 B, 6 A, 7 A

Extra 3

3.1

A Jelmer is volwassen en denkt terug aan vroeger in het verhaal.

B Jelmer is zenuwachtig voor zijn optreden.

C De familie van Jelmer komt ook luisteren

3.2

bijvoorbeeld: de piano (of viool), omdat hij zijn vingers masseert

Extra 4

4.1

trots, omdat hij uitgebreid vertelt over de carrière van zijn moeder

4.2

eigen antwoord met argumenten

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de dirigent, de orkestleden, repeteren en afslaan**.
- De leerlingen oefenen met samengestelde werkwoorden die in de verleden tijd klinkerverandering een krijgen.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 2, Woordcluster 2

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 64 t/m 66
- Taalschrift

Vorbereiding

- Voor de les schrijft u de volgende zinnen op het bord:
De orkestleden kwamen het concertgebouw binnen.
De dirigent werkt goed door.

Even daaronder schrijft u:

binnenkomen – komen binnen – kwamen binnen
doorwerken – werkt door – werkte door

Weer even daaronder schrijft u:

wachten – wachtte – gewacht
proberen – probeerde – geprobeerd
kijken – keek – gekeken
lopen – liep – gelopen

De schuingedrukte woorden onderstreept u.

betekenis van de woorden:

de dirigent:	Een dirigent leidt een orkest of een zangkoor, door de maat aan te geven.
de orkestleden:	De orkestleden zijn de muzikanten in het orkest.
repeteren:	Repeteren is oefenen voor een toneelstuk of een muzikuitvoering.
afslaan:	De dirigent geeft een teken met zijn dirigeerstok dat de orkestleden moeten stoppen met spelen. Dat heet afslaan.

Start**3**

U pakt een potlood en vraagt als een **dirigent** de aandacht van de klas, door met het potlood, als een dirigeerstokje, een tikje te geven op het tafelblad. Dan doet u beide armen omhoog, zoals een **dirigent** dat doet en houdt u de stilte even vast.

Kern – Instructie 1**12**

U zegt:

“Jullie denken misschien dat ik in de war ben. Dat ik denk dat ik in plaats van jullie leraar **de dirigent** ben van deze klas. Nou, dat is toch ook een beetje zo? Het lijkt wel een beetje op elkaar: ik leid deze klas en **de dirigent** van een orkest is de leider van het orkest. **De orkestleden** volgen de aanwijzingen van **de dirigent** precies op. Net zoals jullie altijd precies doen wat ik zeg.....

De orkestleden zijn de muzikanten in het orkest. Je denkt misschien dat ze best zonder hun **dirigent** kunnen. Maar zonder **dirigent** wordt het een concert van niks. Omdat alle **orkestleden** dan maar wat doen en niet goed samenspelen. Voor het samenspel zorgt nu juist **de dirigent**.

Om goed samen te kunnen spelen, moet het orkest veel oefenen. **Repeteren** heet dat, met een mooi woord. **Repeteren** betekent ook herhalen. En dat moet je doen als je oefent: steeds maar weer opnieuw: steeds maar weer herhalen.

Om goed samen te spelen, moet het orkest ook precies weten wanneer het moet beginnen. Maar ook wanneer het moet stoppen. Daarvoor geeft **de dirigent** een teken met zijn dirigerestok. **Afslaan** heet dat. Als de dirigent wil ‘**afslaan**’, maakt hij een soort streepteken in de lucht, met de dirigerestok. En dan is het stil...net als jullie nu.”

U laat Woordweb 2 zien. U breidt het samen met de leerlingen uit. De volgende vragen dienen als leidraad:

- Wie heeft er wel eens een orkest met een **dirigent** gezien? Vertel eens hoe een **dirigent** eruitziet en wat hij doet.
- Moet jij ook wel eens **repeteren**? Wat? (jaartallen, topografie, een toneelstuk)

U kunt hier het filmpje ‘Het jeugdorkest’ laten zien. Dit filmpje is te vinden op de site ‘Schooltv’ (2:58).

Kern – Instructie 2

25

Stap 1

U leest de zinnen op het bord voor. Vervolgens stelt u de volgende vragen:

- “Wat is het werkwoord in de eerste zin?” (kwamen binnen)
- “Wat is het hele werkwoord (de woordenboekvorm) dat hierbij hoort?” (binnenkomen)
- “In welke tijd staat de zin?” (verleden tijd)

- “Verander dat eens.” (Zij komen de kamer binnen.)

Op dezelfde wijze behandelt u de tweede zin. (werkt door, doorwerken, tegenwoordige tijd, Hij werkte goed door.)

U leest van het bord:

binnenkomen – komen binnen – kwamen binnen

doorwerken – werkt door – werkte door

U wijst op de klinkerverandering in de verleden tijd bij het werkwoord *binnenkomen*.

Stap 2

U leest van het bord:

wachten – wachtte – gewacht

proberen – probeerde – geprobeerd

kijken – keek – gekeken

lopen – liep – gelopen

U stelt nu de volgende vragen:

- “In welke tijd staan de onderstreepte werkwoordsvormen?”
- “Wie kan vertellen hoe deze vormen in de verleden tijd gemaakt zijn?”

U laat de leerlingen reageren en geeft eventueel zelf het antwoord. (Bij *wachtte* en *probeerde* door *-te* of *-de* achter de ik-vorm *wacht* en *probeer* te zetten. Bij *keek* en *liep* is dat niet op die manier gebeurd, want anders zou er *kijkte* en *loopte* hebben gestaan. Bij *keek* en *liep* is in de verleden tijd de klinker/klank veranderd: van *ij* naar *ee* en van *o(o)* naar *ie*.)

Stap 3

Voor zover nodig licht u de opdrachten 1, 2 en 3 op bladzijde 64 en 65 van het Taallesboek kort toe. De leerlingen maken de opdrachten in hun Taalschrift.

Stap 4

U bespreekt de antwoorden. Bij opdracht 3 kunt u met de werkwoordsvorm in de verleden tijd steeds een zin laten bedenken.

Stap 5

U schrijft de volgende werkwoorden op het bord en laat de leerlingen zeggen welke vormen erbij horen:

zuigen - ... - ... (*zoog – gezogen*)

stofzuigen - ... - ... (*stofzuigde – gestofzuigd*)

De leerlingen nemen de werkwoordsvormen over in hun schrift.
 Vervolgens laat u met deze woorden zinnen bedenken. (bijvoorbeeld: *Lieke zoog op haar duim. Lieke stofzuigde de kamer. Ze heeft het hele huis gestofzuigd.*)

Stap 6

Andere moeilijke gevallen zijn:

lijden - ... - ...

leiden - ... - ...

Het eerste *lijden* betekent pijn lijden of een verlies lijden. U vraagt de leerlingen welke vormen hierbij horen. (*leed – geleden*) Dit vult u in op het bord. De leerlingen nemen het over in hun schrift.

Het tweede *leiden* betekent dat je de leiding hebt of dat je de mensen de weg wijst. U vraagt of iemand weet welke vormen hier bij horen. (*leidde – geleid*) Deze schrijft u op het bord.

Afsluitend laat u met beide werkwoorden (*lijden* en *leiden*) een zin bedenken en opschrijven in het schrift.

Extra:

De leerlingen werken eventueel door aan de extra opdrachten 4, 5 en 6 op bladzijde 66 van het Taalleesboek.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U laat de leerlingen iets pakken waar 'muziek in zit', bijvoorbeeld een pen, een potlood, hun handen, et cetera... U bent **de dirigent** en zij zijn **de orkestleden**. U geeft met uw dirigeerstokje aan wanneer ze moeten beginnen, het ritme en wanneer ze moeten stoppen. Wie concentreert zich goed op wat **de dirigent** doet en bij wie verslapt de aandacht? Gaat dit goed dan laat u één van de leerlingen **dirigent** zijn.

Antwoorden

Taalleesboek 1, blz. 64 t/m 66

1

binnenkomen, aankijken, doorlopen, bijblijven, oplopen, neervallen, inspelen, aangaan, uitgaan, meeklappen, toespreken, omverduwen, afkomen.

2

1 Jordy bleef achter

2 Ilse liep met grote stappen vooruit.

3 Jordy hield haar haast niet meer bij.

4 Hij kwam hijgend boven.

5 t/m 8 eigen zinnen

3

klankverandering ij-> ee

bijten – beet – gebeten

drijven – dreef – gedreven

hijzen – hees – gehesen

schijnen – scheen – geschenen

snijden – sneed – gesneden

klankverandering ie -> oo

genieten – genoot – genoten

liegen – loog – gelogen

schieten – schoot – geschoten

verliezen – verloor – verloren

vriezen – vroom – gevroren

extra 4

klankverandering ui -> oo

buigen – boog – gebogen

druipen – droop – gedropen

duiken – dook – gedoken

fluiten – floot – gefloten

klankverandering i -> o

beginnen – begon – begonnen

binden – bond – gebonden

blinken – blonk – geblonken

drinken – dronk – gedronken

extra 5

eigen zinnen met de gegeven woorden

extra 6

eigen zinnen met de gegeven woorden

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de thriller, de detective, de comedy, de actiefilm, de documentaire** en **sciencefiction**.
- De leerlingen oefenen het verzinnen van een titel.
- De leerlingen oefenen het schematisch invullen van tekstgegevens.

Materiaal

Klassikaal

- Woordspoor 2, Woordweb 2

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 54 t/m 57
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zorgt voor post-its en een zwarte stift.
- U zoekt het filmpje 'The lion's cage' van Charlie Chaplin op you tube.

Betekenis van de woorden:

de thriller:	De thriller is een film of boek dat eng en spannend is.
de detective:	De detective is een persoon een misdaad, bijvoorbeeld een moord of diefstal, oplost.
de comedy:	De comedy is een film of boek dat erg grappig is.
de actiefilm:	De actiefilm is een film waarin veel actie en geweld voorkomen.
de documentaire:	De documentaire is een verslag op de tv of radio. Het gaat over een bepaalde gebeurtenis of een bepaalde persoon. Je krijgt iets leerzaams te zien of te horen. Bijvoorbeeld een documentaire over dieren in de woestijn.
de sciencefiction:	De sciencefiction is een film of boek dat zich ver in de toekomst afspeelt.

Start**5**

U vertelt dat muziek ook een grote rol speelt bij een film. U laat een kort filmpje zien van Charlie Chaplin, bijvoorbeeld 'The lion's cage' (3:25) te vinden op you tube.

Kern – Instructie 1**10**

U zegt:

“Er zijn heel veel verschillende soorten films en bij al die films hoort weer andere muziek. Ik heb gisteravond de hele avond tv gekeken en ik heb heel veel verschillende films gezien. Eerst keek ik naar een **documentaire**. Een **documentaire** is een verslag van een bepaald onderwerp of gebeurtenis. In dit geval ging het over het leven van dinosaurussen. De muziek bij deze documentaire was heel rustig. Daarna zag ik een **actiefilm**. Ik werd er moe van, zoveel actie en

geweld en veel snelle muziek. Maar ja, het heet niet voor niets **actiefilm**. Toen keek ik naar een **detective**. Een **detective** gaat altijd over het oplossen van een misdaad. De muziek hierbij klonk spannend. Ik was weer helemaal wakker en heb nog een stukje van een **comedy** gezien. Een **comedy** laat je lachen, er gebeuren grappige dingen in. De muziek was erg vrolijk. Na een poosje begon mijn favoriete griezelfilm, een echte **thriller**. Een goede **thriller** is altijd vreselijk spannend en eng. De muziek en de geluiden waren nog enger! Je begrijpt dat ik na zo'n avond geen oog meer dicht deed. Ik heb zo'n beetje alle soorten films gezien die je op tv kunt kijken. Maar ik verheug me al op vanavond. Dan komt er een **sciencefictionfilm** op de tv. Een **sciencefiction** is een film die zich afspeelt in de toekomst. Ik hoop dat ik mijn ogen kan openhouden."

U bespreekt de betekenis van de nieuwe woorden aan de hand van Woordweb 2. **Sciencefiction** staat niet in het Woordweb. Dit moet u zelf toevoegen. Nadat u de woorden heeft uitgelegd, gaat u een kort gesprekje met de leerlingen aan. U vraagt de leerlingen naar hun ervaringen en laat hierbij steeds de nieuwe woorden vallen.

- "Welke film heb je het laatst gezien? Waar ging de film over? Wat voor soort film was het?"

U laat de leerlingen bij iedere genre een bekende film bedenken. U schrijft de films op post-its en plakt ze bij het Woordweb.

Kern – Instructie 2

20

U kunt hier beginnen met het filmpje 'Klassieke muziek in film' (2:36). Dit filmpje is te vinden op de site 'Schooltv'.

Vervolgens leest u samen de teksten bij opdracht 1.1 op bladzijde 54 en 55. Weten de leerlingen na het lezen van deze tekst wat een 'stomme film' is? U maakt samen de bijbehorende opdrachten 1.1 en 1.2. op het bord. De leerlingen bedenken vervolgens bij beide teksten een titel (opdracht 1.3). U wijst erop dat een titel kort moet zijn en weer moet geven wat het (hoofd) onderwerp van de tekst is. De onderwerpen bij 1.2 worden misschien door sommige leerlingen gebruikt. Deze onderwerpen zijn niet fout als titel, maar ze dekken toch niet helemaal de lading.

De leerlingen maken de opdrachten 3 en 4 zelfstandig in hun Taalschrift.

extra:

De leerlingen kunnen als ze klaar zijn verder met opdracht 5 in het Taalleesboek op bladzijde 57.

Afsluiting**5**

U vraagt de leerlingen naar hun lievelingsfilm. Laat ze kort vertellen waar de film over gaat en vraag of ze weten wat voor soort film het is.

Antwoorden

Taalleesboek 1, blz. 54, 55, 56 en 57

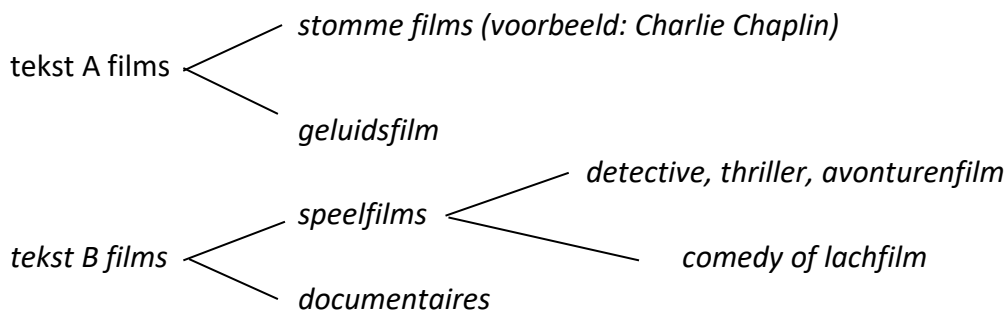
1

1.1

tekst A: alinea 3

tekst B: alinea 3

1.2

1.3

bijvoorbeeld:

Tekst A: stomme films en geluidsfilms

Tekst B: soorten films

3

eigen beschrijving van Charlie Chaplin

4

4.1

een eigen omschrijving van wat een stomme film is

4.2

De twee betekenissen van een stomme film:

- een film zonder geluid
- een film waar niks aan is

5

een beschrijving van een droevig gedeelte uit een film

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden die eindigen op *tie*.
- De leerlingen oefenen het schrijven van één of meerlettergrepige woorden met *ch* die als /g/ wordt uitgesproken. (kijkweetwoorden)

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 3, bladzijde 5 en 6
- Spellinghulp klas 6

Voorbereiding

- U zorgt voor een groot vel papier en een zwarte stift.

Start**5****Stap 1**

U schrijft de volgende zin op het bord:

Het is zo langzamerhand traditie dat de muzikanten voor het concert een portie macaroni eten.

Enkele leerlingen lezen de zin hardop. U vraagt welke twee woorden dezelfde spellingsmoeilijkheid hebben. (traditie en portie)

Kern – Instructie 1**20****Stap 2**

U omcirkelt beide woorden en u zegt:

“Als je /tsie/ of /sie/ hoort aan het einde van een woorddeel, schrijf je meestal *tie*.”

U vraagt de leerlingen woorden met *tie* te bedenken die dezelfde spellingsmoeilijkheid hebben. Na korte tijd inventariseert u de gevonden woorden en schrijft u ze groot met zwarte stift op een vel papier. Indien de leerlingen onvoldoende woorden hebben gevonden, voegt u er zelf nog enkele aan toe. Hiervoor kunt u de volgende woorden gebruiken: *actie, advertentie, attentie, combinatie, competitie, contributie, demonstratie, informatie, operatie, organisatie, politie, positie, prestatie, reactie, situatie, statiegeld* en *vakantie*.

U hangt de poster goed zichtbaar op in de klas, zodat de leerlingen kunnen 'spieken' als ze tijdens dit thema deze woorden tegenkomen. Sta ook even kort stil bij de betekenis van deze woorden. Vraag aan de leerlingen of er onbekende woorden bij zitten en leg deze kort uit.

Stap 3

In het Werkboek op bladzijde 5 staan zinnen. U laat de leerlingen steeds de zin lezen en dan afmaken door het woord met *tie* te noemen dat in de zin past. De leerlingen schrijven dit woord in hun Werkboek waarna het direct via het boek wordt gecontroleerd.

- 1 Dat de club drie keer achter elkaar kampioen werd, was een enorme pres... (prestatie)
- 2 Wie lid van de club is, betaalt contri... (contributie)
- 3 Vind je een blauwe broek met een rode trui een goede com... (combinatie)
- 4 Toen mijn vader te hard reed, ontstond er een gevaarlijke si... (situatie)
- 5 Mijn opa doet nog steeds mee aan de tenniscom... (competitie)
- 6 Waarom is er niet op alle flessen bij inlevering sta... (statiegeld)
- 7 Er liepen wel duizend mensen mee in de demon... (demonstratie)
- 8 Wil je iets verkopen? Hang dan bij de supermarkt een briefje of plaats een adver... (advertentie)

Kern – Instructie 2

15

Stap 1

De leerlingen nemen de zinnen bij opdracht 2.1 op bladzijde 5 in het Werkboek voor zich. U geeft ze kort de gelegenheid de zinnen te lezen. Daarna vraagt u wie iets is opgevallen. (In elke zin zitten woorden waarin de /g/ als ch geschreven wordt.) U laat de leerlingen deze woorden onderstrepen.

Stap 2

De leerlingen lezen de zinnen nog een paar keer, waarbij ze speciaal moeten letten op het woord ch. Hierna gaan ze naar de volgende bladzijde in het Werkboek.

Stap 3

U dicteert de zinnen. De leerlingen schrijven alleen woorden met ch op in hun Werkboek bij opdracht 2.2 op bladzijde 6.

- 1 Er kwam een vieze **lucht** uit het **chemisch** toilet.
- 2 Als ik in deze put iets roep, hoor ik een **echo**.
- 3 Hij lag met een **glimlach** om zijn mond te slapen.

- 4 Toen ik deze truc bij de juf probeerde, riep zij boos: “Kom jij maar eens even hier **jochie!**”
- 5 Geloof jij dat er een **kachel** bestaat die vanzelf warmte geeft.
- 6 Hoesten, niezen en **kuchen** wijzen op een flinke verkoudheid.
- 7 Toen hij **pech** met zijn auto kreeg is hij met een taxi verder gegaan.
- 8 “Ach, wat een **chaos!**”, riep Jan toen hij zag dat we zijn kamer overhoop hadden gehaald.
- 9 Is het niet **belachelijk** dat hij zijn hele **lichaam** insmeert met olie tegen muggen?
- 10 Jody **pochte** dat zij alles van muziek af weet.
- 11 Er klonk **gelach** en **gejuich** uit de zaal waar de **goochelaar** optrad.
- 12 Je weet het verschil toch wel tussen **glimlachen** en **giechelen**?

Als het laatste woord geschreven is, controleren de leerlingen zelf of ze geen fouten geschreven hebben. Eventuele fouten worden verbeterd. U wijst erop dat

- de *ch* meestal na een korte klinker komt;
- als je na een korte klank /*gt*/ hoort, dan schrijf je *cht*, behalve bij *ligt*, *legt* (*gelegd*), *zegt* (*gezegd*) en *vlagt* (*gevlagd*);
- als je na een lange klank of na een tweetekensklank een /*g*/ hoort, schrijf je een *g*, behalve bij *juichen*, *giechelen*, *goochem* en *goochelaar*.

U bekijkt met de leerlingen bladzijde 2 van de Spellinghulp. Hier staan de regels nog een keer.

Afsluiting

5

De leerlingen nemen bladzijde 2 van de Spellinghulp voor zich. In tweetallen spelen ze het spel galgje met woorden uit de categorie /*g*/=*ch* of *-tie*.

Didactische tip

Ook hier geldt weer:

De leerlingen zullen de kijkweetwoorden pas beheersen als ze er veelvuldig mee in aanraking zijn gekomen, door boeken te lezen, spelletjes met deze woorden te doen, overschrijven et cetera. Alleen deze les is niet voldoende. Probeer deze woorden de aankomende week iedere dag even aan bod te laten komen of geef ze als huiswerk mee naar huis. Iedere dag tien minuten laat meer resultaat zien dan één keer vijftig minuten.

Antwoorden

Werkboek 3, blz 5 en 6

De antwoorden staan in de les.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **noten (lezen)**, **de toon(hoogte)** en **het ritme**.
- De leerlingen oefenen het afleiden van informatie uit fictionele teksten over personen en gevoelens.
- De leerlingen oefenen het verzamelen van informatie aan de hand van wie-, wat-, waar-en wanneervragen bij fictionele teksten.

Materiaal

Klassikaal

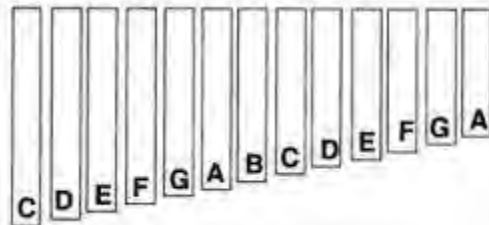
- Woordweb 3, Woordspoor 3

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 57 t/m 62 en 64
- Werkboek 3, bladzijde 7 en 8

Vorbereiding

- U zorgt voor een xylofoon waar de toonhoogte op aangegeven is in de vorm van letters.

betekenis van de woorden:

noten (lezen):	Noten zijn tekenjes die je gebruikt om muziek te schrijven. Wie noten kan lezen, weet hoe de muziek moet klinken.
de toon(hoogte):	Een toon is een muzieklank, het kleinste deeltje van een muziekstuk. Alle tonen samen, maken de muziek. Er zijn lage tonen en hoge tonen.
het ritme:	Een wijsje of liedje heeft een ritme. Als je het ritme klapt, klap je met alle korte en lange tonen mee. Je klapt het liedje alsof je het zingt.

Start**5**

U zegt:

“Luister goed ik ga **het ritme** van een liedje klappen. Jullie moeten raden welk liedje het is.”

U klapt een bekend liedje zoals het gezongen wordt. De leerlingen raden het.

Kern – Instructie 1

10

Daarna zegt u:

“Als ik **het ritme** klap dan klap ik het liedje net zoals ik het zing. Je hoort korte en langere klappen. Hoor maar!”

U vergelijkt het gezongen liedje met het geklapt liedje.

“Dit liedje zong ik uit mijn hoofd. Ik heb **de noten** niet op papier staan. Ik kan trouwens niet zo goed **noten** lezen. **Noten** zijn de tekentjes waarmee je muziek opschrijft. Kijk, hier heb ik een blad met muziek. Dit zijn **de noten**. Wie **noten** kan **lezen**, weet hoe de muziek moet klinken. Dat wil nog niet zeggen dat hij goed kan zingen. Daarvoor moet je alle **tonen** zuiver zingen. Alle muziek bestaat uit **tonen**. Je hebt hogere en lagere **tonen**. Luister maar.”

U zingt of speelt verschillende tonen.

“Luister naar deze twee **tonen**. De eerste is een hoge **toon**. De tweede is een lagere **toon**. Dat noem je **de toonhoogte**.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van Woordweb 3. Nadat u de woorden heeft uitgelegd, gaat u een kort gesprekje met de leerlingen aan. U geeft eerst zelf een voorbeeld van uw eigen ervaring. U vertelt bijvoorbeeld dat u wel van zingen houdt maar geen lage of hoge **tonen** kunt zingen. Ook vertelt u dat het u leuk lijkt om goed **noten** te kunnen **lezen**. Dan kun je alle muziek op papier begrijpen. Daarbij herhaalt u de woorden opnieuw. Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden vallen.

- “Wie bespeelt een instrument en kan **noten** lezen? Vertel er iets over.” (notenbalk, toonsoort, toonladder, instuderen)
- “Wie van jullie kan een lage **toon** zingen en wie een hoge?”
- We doen een spelletje. Bedenk een liedje. Wie ik aanwijs mag **het ritme** klappen en de klas moet dan raden welk liedje het is.”

Kern – Instructie 2

25

De leerlingen maken opdracht 1 op bladzijde 57 en 58 van het Taalleesboek.

Stap 1

U bespreekt opdracht 1 en gaat verder met opdracht 2. U laat het vervolg op de tekst van opdracht 1 voorlezen. U bespreekt de vragen mondeling en laat de leerlingen hun mening geven over de tekst. Zouden ze het boek graag willen lezen? Waarom wel of niet?

Stap 2

U leest vervolgens het gedicht bij opdracht 7 zelf voor. U stelt daarna vragen als:

- “Wie is de ik-persoon?”
- “Waarom heeft het gedicht de titel ‘Gestoord’?”
- “Wat vind jij van mensen die hun muziek hard hebben staan?”

U kunt enkele leerlingen het gedicht laten voorlezen. Laat ze proberen het op verschillende manieren te doen. Vraag ten slotte naar de mening van de leerlingen over het gedicht.

Stap 3

U neemt de leestekst bij opdracht 3 samen door en licht de moeilijke woorden toe. De leerlingen maken in tweetallen opdracht 3.1 en 3.2 in hun Taalschrift.

Als ze hier mee klaar zijn gaan ze verder met opdracht 1.1, 1.2 en 1.3 in het Werkboek op bladzijde 7 en 8.

Extra:

De leerlingen die nog tijd over hebben of extra oefening nodig hebben, maken opdracht 4, op bladzijde 61 en 62 van het Taalleesboek in hun Taalschrift.

Afsluiting

5

U laat verschillende leerlingen de zelf gecomponeerde notenbalk bij opdracht 1.3 op de xylofoon ten gehore brengen.

Antwoorden

Taalleesboek 1, blz.57 t/m 62

1

1.1

in een muziekinstrumentenwinkel, want er is een verkoper en het gaat over een muziekinstrument

1.2

een instrument bekijken dat hij graag zou willen kopen

2

2.1

verrast, want de verkoper nodigt hem onverwacht uit om te spelen/het keyboard klinkt veel mooier dan thuis

verlegen, want de verkoper luistert naar zijn spel trots, want de verkoper geeft hem complimenten

2.2

regel 23 en 24

3

3.1

eigen tekening (schets) waarin te zien is hoe de kinderen in het verhaal in de bus zitten

3.2

Cleo: ze heeft een walkman, dreadlocks, nichtje van Michiel

Daan; vriend van Cleo

Michiel: neef van Cleo, woont op een boerderij met Cleo en zijn ouders

Lisa: zit naast Michiel

3.3

niet precies, alleen dat het na het ontbijt is

extra 4

4.1

Hariwa en Lotte

4.2

Hariwa is zenuwachtig. Ze kan goed dansen en haar ouders komen niet uit Nederland.

4.3

eigen mening met argumenten

Werkboek 3, blz. 7 en 8**1**

1.1

D G E B B D F B E B

1.2

persoonlijke compositie

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **overhalen**, **argumenteren** en **smeken**.
- De leerlingen oefenen het ordenen van gegevens voor een brief.
- De leerlingen oefenen het schrijven van een brief met als voornaamste doel: de lezers over te halen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 67
- Taalschrift
- Schrijfwijzer 2, groep 7 en 8

Vorbereiding

- U spreekt met een leerling af dat deze leerling aan het begin van de les de vinger opsteekt en vraagt of u straks een taalspelletje met de klas wilt doen. U spreekt af dat u antwoordt met dat u dat nog niet weet, waarna de leerling het nog een keer vraagt met heel veel please, alsjeblieft et cetera... erachteraan.
- U schrijft op het bord:
  - Wat wil je?**
  - Waarom wil je dat?**
  - Welke muziek wil je beluisteren?**
  - Waar luister je naar?**
  - Wanneer doe je dat?**

betekenis van de woorden:

overhalen: iemand die iets niet wil, kun je soms overhalen. Je zegt dan dingen tegen hem waardoor hij het toch gaat doen.

argumenteren: Als je argumenteert, geef je allerlei redenen waarom iets volgens jou wel of niet zo is, of zou moeten zijn.

smeken: Smeken is iets heel dringends vragen. Je zegt dan niet: "Mag ik een koekje?" maar bijvoorbeeld: "Mag ik heel erg alstublieft een koekje?"

Start**5**

U voert het van tevoren afgesproken 'toneelstukje' (zie voorbereiding) samen met de desbetreffende leerling op. Nadat de leerling u bijna smekend heeft gevraagd om straks een taalspelletje te doen, geeft u toe.

Kern – Instructie 1**5**

U legt uit:

"Als je wil dat iemand iets doet, dan moet je dat vragen. ... stelde net een vraag. Ik wist nog niet zeker of ik dat Taalspelletje wel wilde doen

dus probeerde ... mij **over te halen**. Hij deed extra zijn best door nog beter te vragen. (U herhaalt wat de leerling zei.)

Als hij het zo vraagt, dan vraagt hij het heel dringend. Dat noem je **smeken**. Hij **smeekte** me om straks een taalspelletje te doen.”

U geeft nog een voorbeeld:

“Als ik wil dat jullie je handen wassen na de schilderles, dan kan ik jullie **overhalen** door het te vragen. Ik vraag dan: “Willen jullie je handen even wassen voor we verder gaan met de volgende les?” Ik kan natuurlijk ook gaan **smeken**: “Willen jullie please please je handen wassen?”

Maar ik kan jullie ook **overhalen** door te **argumenteren**. Ik zeg dan waarom het belangrijk is dat jullie je handen wassen. Ik kan dan zeggen: “Jullie moeten je handen wassen, anders maak je je schriften en boeken vuil.” Ik geef dan een argument waarom jullie je handen moeten wassen. Het argument is dat jullie anders je schriften en boeken vuil kunnen maken. Kunnen jullie nog een ander argument bedenken waarom je je handen na het schilderen moet wassen?”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van Woordweb 4. Nadat u de woorden heeft uitgelegd gaat u een kort gesprekje met de leerlingen aan. U geeft eerst een voorbeeld uit uw eigen ervaring. Daarbij herhaalt u de woorden opnieuw. U vertelt bijvoorbeeld dat u een hekel hebt aan afwassen of aan de hond uitlaten. U probeert altijd om iemand anders **over te halen** het voor u te doen. Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden vallen. Richt uw vragen ook vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn om een beurt te vragen.

U kunt de volgende vragen stellen:

- Er zijn vast dingen die jij niet leuk vindt om te doen. Net zoals ik afwassen niet leuk vind. Welke dingen vind jij niet leuk om te doen?
- Probeer je dan iemand anders **over te halen** om het voor je te doen? Wie? Hoe probeer je diegene **over te halen**? (**smeken, argumenteren**)

Kern – Instructie 2	30
----------------------------	-----------

Stap 1

U vertelt dat als u vroeger iets heel graag wilde, u uw ouders probeerde **over te halen** door een brief te schrijven. Dan konden ze er wat langer over nadenken en zeiden ze meestal ja.

Ook kon u er dan zelf wat langer over nadenken en goede argumenten verzinnen. U laat zien dat Tiffany bij opdracht 6, op bladzijde 68 in het Taalleesboek dat ook heeft gedaan.

U leest de brief samen.

Stap 2

U bespreekt per alinea hoe Tiffany het heeft aangepakt.

U begint door te vragen wat eigenlijk de bedoeling is van Tiffany. Ze wil haar ouders **overhalen** om toch de cd die ze graag wil voor haar te kopen. Het is haar laatste kans, want ze hebben al nee gezegd. Ze moet het dus slim aanpakken en goede argumenten noemen.

Alinea 1: U gaat in op het belang van de eerste zin, die moet de ouders verrassen, liefst op een prettige manier. Tiffany's ouders zullen zeker doorlezen zonder dat ze direct boos zijn. Daarna vermeldt ze het WAT: de cd namelijk.

Alinea 2: Ze noemt argumenten: het WAAROM.

Alinea 3: Nog een argument: iedereen in haar klas houdt van deze muziek. Voor Tiffany is dat wel een argument, voor haar ouders misschien niet. Verder probeert ze haar ouders voor te zijn door te beloven, dat zij de cd alleen op haar kamer zal beluisteren., het WAAR. 'Dat beloof ik' springt eruit. En dat moet ook!

Alinea 4: Hier is Tiffany op haar best. Ze komt met een gevoelsargument ('de liefste mensen die ik ken') dat ze heel handig verbindt met haar liefste wens.

U sluit af met nog eens te wijzen op de manier waarop Tiffany probeert haar ouders alsnog **over te halen**. Ze wil die cd wel erg graag hebben. Ze **smeekt** er bijna om.

Stap 3

Vervolgens pakken de leerlingen de Schrijfwijzer erbij en controleert u samen of Tiffany zich aan de regels die horen bij het schrijven van een brief, heeft gehouden.

Stap 4

U legt uit dat de leerlingen ook een brief gaan schrijven waarin ze iemand willen **overhalen** om iets voor hen te doen. U leest en bespreekt samen opdracht 1 op bladzijde 67 van het Taalleesboek en maakt het schema op het bord.

De leerlingen maken opdracht 2 in hun Taalschrift.

extra:

Leerlingen die eerder klaar zijn of extra oefening nodig hebben, kunnen opdracht 3 en eventueel 4 maken.

Afsluiting

5

U legt uit:

“Bedenk een klein karweitje voor degene die naast je zit. Nu mag je proberen diegene **over te halen** om het te gaan doen. Je mag zelf weten of je gaat smeken of **argumenteren**.”

U geeft enkele leerlingen de beurt bij dit oefenspel.

Na afloop vraagt u:

“Wat vind jij beter werken? **Smeken** of **argumenteren**? Waarom?”

U sluit af met een Taalspelletje.

Antwoorden

Taalleesboek 1, blz.67 en 68

1

het uitgewerkte schema met de vijf W-vragen

2

de geschreven brief over de gewenste discman, bestaande uit vijf alinea's

Is de brief zo geschreven dat de ouders overgehaald zullen worden? Is er voldaan aan de briefconventies?

extra 3

het schema voor de te schrijven brief

extra 4

een brief, bestaande uit verschillende alinea's en in overeenstemming met de briefconventies

De brief moet de lezer overhalen mee te gaan naar een concert.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **snaarinstrumenten**, **blaasinstrumenten** en **slaginstrumenten**.
- De leerlingen oefenen het samenvatten van de hoofdzaken van een weettekst in een schema.
- De leerlingen oefenen het toepassen van leesstrategieën bij weetteksten:
  - het leesdoel en de bijbehorende taakaanpak vaststellen;
  - de voorkennis activeren;
  - intensief lezen en eventueel herlezen;
  - op de inhoud reflecteren.

Materiaal

Klassikaal

- Woordcluster 3, Woordweb 3

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 68, 69, 70, 72 en 73
- Werkboek 3, bladzijde 9 en 10
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zoekt plaatjes van de muziekinstrumenten die u gebruikt om de verschillende groepen muziekinstrumenten uit te leggen. U kunt hiervoor eventueel ook de plaatjes in het Werkboek gebruiken.
- U zorgt voor post-its en een zwarte stift.

betekenis van de woorden:

snaarinstrumenten:	Muziekinstrumenten met snaren heten snaarinstrumenten.
blaasinstrumenten:	Muziekinstrumenten die je bespeelt door erop te blazen noem je blaasinstrumenten.
slaginstrumenten:	Muziekinstrumenten die je bespeelt door erop te slaan, met je handen of een stok, noem je slaginstrumenten.

Start**5**

U herhaalt de woordspin MUZIEKINSTRUMENTEN en speelt een spelletje 'hints' met de leerlingen. U beeldt de volgende muziekinstrumenten uit: viool (U maakt strijkbewegingen op een denkbeeldige viool.), schuiftrompet (U blaast en schuift op een denkbeeldige trompet.), trommel of drumstel (U doet of u met drumstokken op trommels slaat.).

Kern – Instructie 1**10**

Bij de uitleg van de groepen muziekinstrumenten laat u steeds een afbeelding van de muziekinstrumenten zien.

“Jullie hebben alles goed geraden. Ik beeldde een viool, een schuiftrumpet en een drumstel uit. Ik beeldde dus verschillende muziekinstrumenten uit.

Er bestaan heel veel verschillende muziekinstrumenten. Je kunt ze in groepen indelen. Muziekinstrumenten die je bespeelt door snaren aan te raken, heten: **snaarinstrumenten**. Een viool, een harp, een cello, maar ook een piano zijn **snaarinstrumenten**.

Muziekinstrumenten die je bespeelt door er op te blazen, heten **blaasinstrumenten**. **Blaasinstrumenten** zijn er van koper en van hout. Een trompet is een voorbeeld van een koperen **blaasinstrument**. Een klarinet is een voorbeeld van een houten **blaasinstrument**.

Dan bestaan er ook nog **slaginstrumenten**. **Slaginstrumenten** bespeel je door erop te slaan, met je handen of iets anders.”

U laat Woordweb 3 zien en laat de leerlingen de afgebeelde instrumenten benoemen (de viool, de trompet, de pauze). Samen met de leerlingen breidt u de woordparachute uit. U stelt de volgende vragen:

- “Door met mijn handen op een trommel te slaan, komt er geluid uit. Het is een **slaginstrument**. Wie weet op welke manier je een **snaarinstrument** bespeelt? En een **blaasinstrument**?”
- Wie weet er een voorbeeld van **snaar-, blaas-, of slaginstrument**?”

U breidt samen de woordspin MUZIEKINSTRUMENTEN uit.

Extra opdrachten:

Opdracht 1.1, 1.2 en 1.3 op bladzijde 9 en 10 van het Werkboek zijn extra opdrachten.

Kern – Instructie 2

25

Stap 1

U legt uit dat u in deze les ook gaat nadenken over hoe je het best een tekst kunt lezen. U behandelt mondeling opdracht 1.1 op bladzijde 69 van het Taalleesboek. Vervolgens vertelt u dat de eerste tekst gaat over het muziekinstrument ‘het keyboard’. De leerlingen beginnen aan opdracht 1.2.

Stap 2

Opdracht 1.2 wordt uitvoerig besproken. Hierbij gaat het om taakaanpak en de reflectie hierop.

Dan zegt u:

“Een weettekst lees je om iets aan de weet te komen. Je moet proberen te onthouden wat je gelezen hebt. Wie kan de tekst over het keyboard zo goed mogelijk navertellen?”

Enkele leerlingen mogen dit proberen.

Stap 3

Naar aanleiding van de tekst van opdracht 1 gaat u samen met de leerlingen na wat je achtereenvolgens moet doen als je zo'n tekst leest. Tijdens deze bespreking ontstaat het volgende overzicht op het bord:

1 Waarom ga je iets lezen?	(Een weettekst bijvoorbeeld lees je om iets te weten, dus om te onthouden.)
2 Wat weet je al van het onderwerp?	
3 Je leest de tekst nauwkeurig.	(Je leest moeilijke gedeelten nog eens en komt achter de betekenis van moeilijke woorden.)

U herhaalt de strategieën om achter de betekenis van moeilijke woorden te komen: teruglezen, verder lezen, een lang woord splitsen, in een woordenboek opzoeken.

4 Je denkt na over wat je gelezen hebt.	(Wat wist je nog niet? Wat wil je nog meer over het onderwerp weten?)

U vraagt:

“Kun je dit bij alle teksten gebruiken?” (nee, alleen bij weetteksten, niet bij verhalen, gedichten, brieven en reclameteksten)

De leerlingen maken opdracht 3 en het eerste gedeelte van opdracht 4 op bladzijde 72 en 73 van het Taallesboek, in hun Taalschrift. Het tweede gedeelte van opdracht 4, de opdracht in het Werkboek verval.

Afsluiting

5

U laat één leerling een muziekinstrument uitbeelden. De rest raadt om welk muziekinstrument het gaat. Kunnen de leerlingen ook aangeven of het een **snaar-, blaas- of slaginstrument** is?

Didactische tip:

- Op de site 'Schooltv' kunt u onder het kopje 'het orkest' negen korte filmpjes vinden waarin heel goed het verschil wordt uitgelegd tussen de verschillende groepen instrumenten. De presentator belicht in ieder filmpje een ander onderdeel van het orkest:

De strijkers (snaarinstrumenten) - 2:20 min

De pauken (slaginstrumenten) – 2:30 min

De geluidstechnicus – 2:50 min

De basgitaar (snaarinstrument) – 2:30 min

De harp (snaarinstrument) – 2:29 min

De houtblazers – 2:46 min

De ritmesectie – 2:32 min

De koperblazers – 2:32 min

De dirigent – 3:24 min

Hang de woordspin MUZIEKINSTRUMENTEN goed zichtbaar op in de klas.

Antwoorden

Taalleesboek 1, blz. 69, 70, 72 en 73

1

1.1

Als je zoveel mogelijk moet onthouden, hoort daar de volgende taakaanpak bij: nauwkeurig lezen, nog eens lezen, achter de betekenis proberen te komen, nog eens lezen en nadenken over wat je gelezen hebt.

1.2

eigen antwoorden. Deze kunnen per leerling verschillen. De conclusie moet echter zijn dat de keuzes die genoemd zijn bij opdracht 1.1 de voorkeur verdienen.

3

eigen voorkennis

4

1 viool, altviool, cello en contrabas

2 trompet, hobo, dwarsfluit, klarinet

3 muziek van vroeger, die nog steeds gespeeld wordt omdat de mensen het zo mooi vinden

4 de leider van een orkest, die de maat van de muziek aangeeft

5 soms wel honderd muzikanten

Werkboek 3, blz. 9 en 10

1

1.1

blaasinstrumenten, slaginstrumenten, snaarinstrumenten

1.2

slaginstrument, blaasinstrument, slaginstrument

snaarinstrument, blaasinstrument

1.3

dirigent, ritme, afslaan

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **zich lenen voor** en **bij uitstek (on)geschikt**.
- De leerlingen herhalen spreekwoorden en gezegdes die al eerder aan bod zijn gekomen.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 3, Woordspoor 3 (gr 8, th 9 We gaan op reis)

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 73 en 74
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zoekt een muziekfragment dat vaak bij een begrafenis te horen is, bijvoorbeeld 'Grandi bo ta' en 'Afscheid nemen bestaat niet' van Marco Borsato.

Betekenis van de woorden

zich lenen voor: iets kan zich ergens voor lenen. Het is dan ergens geschikt voor, bijvoorbeeld 'dat liedje leent zich voor een thriller'.

bij uitstek (on)geschikt: Als iets bij uitstek geschikt is, is het vooral geschikt voor jou, bijvoorbeeld 'Die opleiding is bij uitstek geschikt voor jou', omdat je heel veel van kinderen houdt.

Start**5**

U laat het door u gekozen muziekfragment horen. Nadat u het heeft afgespeeld vraagt u aan de leerlingen bij welke gelegenheid dit lied past.

Kern – Instructie 1**15**

U vertelt:

“Ik moest laatst naar een begrafenis. Eerst hielden een paar mensen een praatje over de overledene en tussendoor werd muziek gespeeld. Niet iedere muzieksoort **leent zich voor** begrafeningen. Je zult bij zo'n gelegenheid niet snel een carnavalsliedje horen, bijvoorbeeld. Een carnavalsliedje is **bij uitstek ongeschikt** om te laten horen bij een begrafenis. Dat zou nogal ongepast zijn. Tijdens begrafeningen laat men vaak klassieke muziek horen of een lied met een speciale betekenis. Dit is **bij uitstek geschikt** om te laten horen op een begrafenis.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. Nadat u de woorden heeft uitgelegd, herhaalt u kort het Woordweb verschillende soorten films (les 4). Zoek met de leerlingen bij ieder genre naar een **bij uitstek geschikt** liedje voor deze soort film.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

U schrijft op het bord de titel van dit thema:

Daar zit muziek in.

U vertelt dat dit niet alleen de titel van dit thema is, maar dat het ook een gezegde is dat veel wordt gebruikt in Nederland.

U schrijft drie betekenissen op het bord:

1 Het is veelbelovend.

2 Dat gaat niks worden.

3 De muziek klinkt goed.

U laat de leerlingen kiezen en legt daarna uit waarom het antwoord 1 is. ‘Daar zit muziek in’ wordt gezegd als mensen denken dat iets gaat lukken of dat iets hoopvol is. Bijvoorbeeld: De kinderen komen met een idee om geld in te zamelen voor arme mensen. Ze hebben een goed plan bedacht en alles al geregeld. De juf bekijkt het plan en denkt dat het wel een succes kan worden. Ze zegt; “Daar zit muziek in!”.

U behandelt opdracht 1, 2 en 3 uit het Taalleesboek op bladzijde 73 en 74 mondeling.

extra opdracht:

U laat de leerlingen bij opdracht 1, 2 en 3 het gezegde in hun Taalschrift opschrijven met daarachter de juiste betekenis.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U speelt het spel ‘De detective’ met de woorden die in de Woordwebben voorkomen. De bedoeling van dit spel is om met het stellen van zo min mogelijk vragen achter het juiste woord te komen. Een leerling, de detective, gaat naar de gang en de klas kiest samen een woord uit de Woordwebben. De leerling komt terug in de klas en stelt vragen aan de rest van de leerlingen. Kan de detective het woord raden binnen tien vragen?

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek, blz. 73 en 74

1

1 b, 2 g, 3 h, 4 e, 5 a, 6 c, 7 f, 8 d

2

1 een storm in een glas water (Het lijkt bij nader inzien niet zo ernstig, als men in eerste instantie dacht.)

3

- 1 *Ze lijken op elkaar als twee druppels water. (Je zegt dit als twee dingen heel erg op elkaar lijken)*
- 2 *Dat is water naar de zee dragen. (Je zegt dit als iets geen zin heeft, je weet dat het gaat mislukken.)*
- 3 *Die jongens zijn als water en vuur. (Je zegt dit als twee mensen elkaar niet kunnen verdragen, altijd ruzie hebben.)*
- 4 *Die man is weer boven water gekomen. (Je zegt dit als iemand of iets zoek is en je hem of het daarna weer vindt.)*

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met een 'c' die als /k/ of /s/ wordt uitgesproken.
- De leerlingen oefenen het schrijven van persoonsvormen en andere woorden die eindigen op *t* of *d*.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 3, bladzijde 11 t/m 14
- Spellinghulp

Vorbereiding

- U schrijft op het bord:
Vader ha..... kroketten gekoch.....
De hon.... bee.... me bijna.
De eigenaar ston..... op enige afstan..... toe te kijken.
Als je je verveel....., moe..... je eigenlijk maar naar be.....
De advocaa..... dee..... zijn bes..... om wakker te blijven tijdens het proces.

Start**5**

U speelt het spel 'galgje' met het woord: regelwoorden. Wanneer de leerlingen het woord hebben geraden vraagt u of ze kunnen uitleggen wat regelwoorden zijn. (Bij deze woorden hoort een regel, bijvoorbeeld als je een t achteraan hoort, pas je de regel toe op de Persoonsvorm-kaart.)

Kern – Instructie 1**15****Stap 1**

U geeft de opdracht om in de woordenlijsten met woorden waarin de *c* als /s/ of /k/ wordt uitgesproken, op bladzijde 3 van de Spellinghulp te zoeken naar woorden waarin de letter 'c' twee keer voorkomt. (*circus, concert* en *succes*) U vraagt de leerlingen deze woorden goed in te prenten.

“Wat is er zo bijzonder aan deze woorden?” (De *c* wordt een keer als /s/ en een keer als /k/ uitgesproken.)

Stap 2

U laat deze drie woorden nu uit het hoofd opschrijven bij opdracht 1, op bladzijde 11 van het Werkboek en laat dit direct nakijken.

Stap 3

U leest de woorden van de woordenlijsten met woorden waarin de *c* als /s/ en als /k/ wordt uitgesproken op bladzijde 1 van de Spellinghulp samen door. Zo nodig licht u de betekenissen toe.

Stap 4

De leerlingen doen hun Spellinghulp dicht. U geeft onderstaand woorddictee. De leerlingen schrijven de woorden in twee kolommen in hun Werkboek bij opdracht 2 op bladzijde 11.

woorden met /s/= c
cel

woorden met /k/= c
club

ambulance, centen, centraal, clown, cirkel, camera, cijfer, dictee, disco, viaduct, seconde, precies, officier, directeur, reclame, locomotief, citroen, december

Stap 5

Het werk van de leerlingen wordt via het bord nabesproken. Fouten worden direct gecorrigeerd.

<i>cel</i>	<i>club</i>
<i>ambulance</i>	<i>clown</i>
<i>centen</i>	<i>camera</i>
<i>centraal</i>	<i>dictee</i>
<i>cirkel</i>	<i>disco</i>
<i>cijfer</i>	<i>viaduct</i>
<i>precies</i>	<i>seconde</i>
<i>officier</i>	<i>directeur</i>
<i>citroen</i>	<i>reclame</i>
<i>december</i>	<i>locomotief</i>

U vraagt of de leerlingen misschien regelmatigigheden ontdekken in de *c* die als /s/ of als /k/ klinkt. (De *c* klinkt als /s/ als er een *i* en *e* op volgt, en als /k/ voor een *a*, *o*, *u* en voor een medeklinker.)

Kern – Instructie 2**15**

U pakt de persoonsvorm-kaart erbij op bladzijde 9 van de Spellinghulp. Dan kijkt u met de leerlingen naar de zinnen op het bord. Deze zinnen staan ook op bij opdracht 3 op bladzijde 12 van het Werkboek. De leerlingen vullen de zinnen zelfstandig in. Het gaat hierbij om de woorden met een /t/-klank aan het eind. De leerlingen raadplegen de persoonsvorm-kaart indien nodig.

Vader ha..... kroketten gekoch.....

De hon.... bee.... me bijna.

De eigenaar ston..... op enige afstan..... toe te kijken.

Als je je verveel....., moe..... je eigenlijk maar naar be.....

De advocaa..... dee..... zijn bes..... om wakker te blijven tijdens het proces.

U kijkt de opdracht samen na en laat steeds een leerling verwoorden waarom het betreffende woord met *t* of *d* wordt geschreven.

De leerlingen maken opdracht 4, 5 en 6 op bladzijde 12 t/m 14 in het Werkboek. Dit zijn extra opdrachten.

Afsluiting	10
-------------------	-----------

De leerlingen nemen bladzijde 1 van de Spellinghulp voor zich. In tweetallen spelen ze het spel galgje met woorden uit de categorie /k/= c en /s/ = c, /g/=ch of -tie

Didactische tip

De leerlingen zullen de kijkweetwoorden en ook de spellingregels pas beheersen als ze er veelvuldig mee in aanraking zijn gekomen. Alleen deze les is niet voldoende. Een idee is om een taalkast in te richten met kleine spellingspelletjes erin. Wanneer de leerlingen klaar zijn met hun werk of extra moeten oefenen, kunnen ze met een maatje een spelletje pakken en dit spelen. Spreek met de leerlingen af hoe lang ze een spelletje mogen doen en maak voor zwakke spellers een lijstje waarop ze aan kunnen geven wat ze geoefend hebben, of waarop u aangeeft wat ze moeten oefenen en hoe lang.

Voorbeelden van spelletjes zijn:

BOEM!

U maakt kaartjes met woorden erop (kijkweetwoorden of woorden die behoren tot een bepaalde spellingsregel). U maakt ook een aantal kaartjes met het woord *BOEM* erop. Stop alle kaartjes in een grote pot. De pot gaat de klas of het groepje leerlingen dat dit spel speelt, rond. Eén leerling grabbelt een kaartje en leest zijn/haar woord voor. Dit woord moet ook gespeld worden. Is het goed? Dan mag de leerling het kaartje houden en gaat de pot verder. Wanneer een leerling *BOEM* grabbelt, moeten al zijn/haar verdiende kaartjes terug in de pot. Wie wint de meeste kaartjes?

Raak of rommel? (Trash or treasure)

U schrijft woorden die de leerling moeten leren op blaadjes. U maakt propfen van deze blaadjes en stopt ze in een kleine (prullen)bak. De leerlingen vouwen de propfen één voor één open en bekijken of het woord goed of fout geschreven is. Is het fout? Dan wordt het papier weer tot een prop gemaakt en weggegooid. Goed? Dan mag het vel opengevouwen blijven.

Antwoorden

Werkboek 3, blz 11 t/m 14

1 en 2

Antwoorden staan in de les.

3

- 1 Vader **had** kroketten gekocht.
- 2 De hond **beet** me bijna.
- 3 De eigenaar **stond** op enige afstand toe te kijken.
- 4 Als je je verveelt, moet je eigenlijk maar naar **bed**.
- 5 De advocaat **deed** zijn best om wakker te blijven tijdens het proces.

4

- 1 In het voorjaar bloeit de **narcis** prachtig.
- 2 Een **seconde** duurt maar één tel.
- 3 Als beloning kregen alle kinderen een **ijsco**.
- 4 De **cactus** staat in de tuin.
- 5 De zeilboot voer in 20 dagen over de **oceaan**.
- 6 Was het antwoord wel **precies** goed?
- 7 Wie kan er een mooie **cirkel** tekenen?
- 8 Mijn vader is lid van de voetbal**club**.
- 9 Hoeveel **procent** winst is er gemaakt?
- 10 Het **circus** is twee weken op Aruba.

5

lucifer, microfoon, cirkel, clown, cijfers, circus, camera, locomotief

6

bijvoorbeeld: palm-boom, hand-doek, glij-baan, bad-pak, zwem-broek, fon-tein, ijs-co, bad-muts

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **bevestigen**, **verplaatsen** en **verwijderen**.
- De leerlingen oefenen het samenvatten van hoofdzaken in een schema.
- De leerlingen oefenen het lezen van instructietekeningen met behulp van Leeswijzer 3.
- De leerlingen oefenen het toepassen van leesstrategieën bij weetteksten.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 5, Wordcluster 5

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 78, 79, 80 en 81
- Werkboek 3, bladzijde 15 en 16
- Leeswijzer 3

Vorbereiding

- U zorgt voor een tekening en een punaise of een stuk plakband.
- U schrijft op het bord:
  - 1 Wat weet ik van het onderwerp?
  - 2 De tekst nauwkeurig lezen. (moeilijke gedeelten herlezen, achter de betekenis van moeilijke woorden komen)
  - 3 Nadenken over de tekst. (Wat wist je al? Wat nog niet? Wat wil je nog meer over het onderwerp weten?)

betekenis van de woorden

bevestigen: iets ergens aan bevestigen betekent iets ergens aan vastmaken.

verplaatsen: iets verplaatsen betekent dat je het naar een andere plaats brengt.

verwijderen: iets verwijderen betekent dat je iets weghaalt. Bijvoorbeeld: de dokter heeft een splinter uit zijn vinger verwijderd.

Start**3**

U pakt de tekening en de punaise of het plakband. U zegt:

“Ik zoek een mooi plekje voor deze tekening.”

U kijkt rond waar u de tekening zult ophangen. U prikt (of plakt) hem ergens op. Dan haalt u de tekening er weer af en **bevestigt** het op een andere plaats. Dit herhaalt u een paar keer. Dan pakt u de tekening van de muur en stopt hem zuchtend in een la.

Kern – Instructie 1**12**

“Jullie zagen mij op en neer lopen met die tekening. Ik **bevestigde** hem aan de muur. Dat betekent dat ik hem aan de muur vastmaakte. Daarna haalde ik hem weer los en **verplaatste** de tekening.

Iets **verplaatsen** betekent dat je het naar een andere plaats brengt. Ik bracht de tekening telkens naar een andere plek, om hem daar te **bevestigen**. Toen ik hem op een nieuwe plaats had **bevestigd**, **verplaatste** ik hem weer.

Ten slotte besloot ik hem maar te **verwijderen**. Als je iets **verwijdert**, haal je het weg. Ik heb de tekening **verwijdert** door hem in een la te stoppen. Als ik eindelijk weet waar ik hem wil **bevestigen**, haal ik hem er wel weer uit. Je kunt natuurlijk denken, waarom het woord ‘**bevestigen**’ gebruiken als je ook ‘vastmaken’ kunt zeggen? De woorden ‘**bevestigen**’ en ‘**verwijderen**’ kom je vaak tegen in gebruiksaanwijzingen en andere doeteksten. Het is daarom wel handig om deze woorden te kennen.’

U toont Woordweb 5 en laat de leerlingen vertellen wat er op te zien is.
U maakt samen met de leerlingen opdracht 1 op bladzijde 15 in het Werkboek.

Kern – Instructie 2**25**

U vertelt dat de leerlingen een doetekst en een weettekst gaan lezen. Het zijn moeilijke teksten. U bespreekt de stappen om moeilijke teksten te lezen. Deze staan op het bord.

Vervolgens leest u samen de titel ‘Spijkerklokjes’ bij opdracht 1.1 op bladzijde 78 in het Taalleesboek.

(stap 1: Wat weten jullie van het onderwerp?).

U leest samen de tekst en bespreekt de betekenis van moeilijke woorden, zoals ‘koord’.

(stap 2: de tekst nauwkeurig lezen.)

U bespreekt de tekst na.

(stap 3: Wat wist je al?, Wat niet?, Wat wil je nog meer over het onderwerp weten?)

De leerlingen maken eerst zelfstandig opdracht 2 in het Werkboek op bladzijde 16. Daarna maken ze opdrachten 1.2, 2.1, 2.2, 2.3 uit het Taalleesboek (bladzijde 79 en 80) in hun Taalschrift.

Nadat de leerlingen de opdrachten hebben gemaakt, haalt u er nog even Leeswijzer 3 bij en bespreekt kort de vragen bij 5.3. 'Bij een doetekst'. Hier staat kort samengevat wat de leerlingen tijdens het maken van de opdrachten bij de doetekst 'Spijkerklokjes' hebben gedaan. Het verschil met Leeswijzer 2 is punt 4:

- Bekijk de tekeningen die erbij staan.
- Vertellen deze nog iets wat niet in de tekst staat?

extra:

Als extra werk lezen de leerlingen de tekst bij opdracht 3 op bladzijde 81 van het Taalleesboek aandachtig. Vervolgens vergelijken ze de tekst met de tekening bij opdracht 4. Wat valt op? Hoe moet de **ritmerinkelaar** er eigenlijk uitzien?

Afsluiting

5

U herhaalt de doelwoorden van dit thema door een 'orkest' samen te stellen. U speelt voor dirigent. Wat doet een dirigent ook alweer? De dirigent laat het orkest eerst even 'opwarmen' en geeft verschillende opdrachten:

- Klap een snel ritme.
- Klap een langzaam ritme.
- Zing een hoge toon.
- Zing een lage toon.

Vervolgens laat u verschillende leerlingen een instrument uitbeelden en vertellen tot welke groep instrumenten het behoort. (snaar-, slag- of blaasinstrumenten)

Didactische tip:

- U laat de leerlingen de materialen verzamelen die nodig zijn om een spijkerklokje te maken en maakt dit tijdens de knutselles. Tijdens de muzikles kan 'het orkest' de aangeleerde liedjes begeleiden op hun zelfgemaakte instrument.

Antwoorden

Werkboek 3, blz. 15 en 16

1

bevestigen	verplaatsen	verwijderen
1	4	2
5	6	3

2

Taalleesboek, blz 78 t/m 81

1

1.2

2 een latje langs de bovenkant plakken

4 de spijkers aan het koord knopen

5 in elke zijkant een gaatje prikken

7 met het hamertje tegen de spijkers slaan

2

2.1

eigen antwoord

Het gaat hier om wat de leerling zelf van trompetspelen weet.

2.2

eigen antwoorden

N.B: Bij de bespreking vraagt u weer aandacht voor de elementen van de leesstrategie

2.3

1 tonen die je op een trompet kunt spelen zonder de ventielen in te drukken

2 acht

3 drie

4 om andere tonen te maken

extra 4

De kroonkurken zijn niet om en om geregen, maar allemaal hetzelfde.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de solo**, **het duo**, **het trio** en **het kwartet**.
- De leerlingen oefenen het vinden van de betekenis van moeilijke woorden door het toepassen van de opzoekregels:
  - Ik lees voorruit.
  - Ik lees terug.
  - Ik splits het lange woord.
  - Ik zoek het woord op.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordspoor 1 (gr 7, th 12, We zijn op elkaar!)

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde
- Werkboek 3, bladzijde 17 t/m 19
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zorgt ervoor dat iedere leerling een woordenboek heeft.
- U zorgt voor muziekinstrumenten of afbeeldingen van muziekinstrumenten die in de les voorkomen.

betekenis van de woorden:

- de solo:** Solo betekent alleen. Bijvoorbeeld: de pianist speelde solo. Dat betekent: de pianist speelde alleen, er speelden geen andere mensen mee.
- het duo:** Duo betekent: met z'n tweeën. Bijvoorbeeld: het duo speelde een muziekstuk voor viool en piano.
- het trio:** Een trio is een groepje van drie mensen. Ze treden samen op om bijvoorbeeld muziek te maken.
- het kwartet:** Een kwartet is een groep van vier mensen. Ze treden samen op om bijvoorbeeld muziek te maken.

Start**5**

U herhaalt de woorden van de Woordwebben die tot nu toe aan de orde zijn geweest. U beschrijft een woord en laat de leerlingen raden over welk woord het gaat.

Kern – Instructie 1**10**

U zingt een fragment van een bekend lied – bijvoorbeeld het schoollied – in uw eentje (**solo**). Dan zegt u dat u zich een beetje alleen voelt, en nodigt één leerling uit om mee te zingen (**duo**). Ook dat vindt u nog wat kaal en u vraagt nog een leerling om wat mee te zingen (**trio**), en nog een (**kwartet**). Daarna nodigt u de hele klas uit om mee te zingen, klappen en te tikken (orkest).

Als het lied uit is, kan de uitleg van de woorden beginnen:

“Eerst zong ik in mijn eentje het lied. Dat heet **de solo**. Toen zongen we het lied met z’n tweeën. Als je met z’n tweeën een muziekstuk zingt of speelt, dan ben je een **duo**. Als je muziek met z’n drieën speelt, noemen we dat een **trio**. Speel of zing je met z’n vieren, dan noemen we dat een **kwartet**. Hoe noem je een grotere groep mensen die tegelijk muziek maken?” (orkest)

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. Kennen de leerlingen een soloartiest, een **duo**, een **trio** en een **kwartet**? Schrijf de namen op post-its en plak ze bij het Woordweb.

Kern – Instructie 2

25

U legt uit:

“Jullie gaan straks een tekst over muziek lezen. Hierin staan moeilijke woorden die op een andere plaats in de tekst worden uitgelegd. Jullie hebben zulke opdrachten al vaker gemaakt. Jullie moeten de opdracht alleen maken, omdat ik wil weten of iedereen het kan.”

De leerlingen nemen bladzijde 82 van het Taalleesboek voor zich. Vervolgens neemt u samen met de leerlingen de opzoekregels in het kader bovenaan bij opdracht 1 nog even door. U wijst er nog eens op dat de regels door elkaar gebruikt mogen worden.

U leest de tekst bij opdracht 1 in zijn geheel voor.

U zegt dat het gaat om de gekleurde woorden. Deze woorden moeten in het Taalschrift worden geschreven met de betekenis erachter.

De leerlingen maken opdracht 1 individueel.

Als ze klaar zijn met deze opdracht gaan ze verder met de opdrachten op bladzijde 17 t/m 19 in het Werkboek.

Afsluiting

5

U bespreekt met de leerlingen opdracht 5. Welk ‘superinstrument’ hebben ze bedacht? Van welke twee instrumenten is dit een combinatie?

Antwoorden

Taalleesboek 1, blz. 82 en 83

1

N.B. Het hangt van het taalbeheersingsniveau van de leerlingen af hoe de betekenissen van de woorden zijn beschreven, Hierin kan veel diversiteit zijn.

- *stemming: gevoelens van vrolijkheid of verdriet*
- *treurmuziek: ernstige muziek voor iemand die verdrietig is*
- *slaapliedje: een rustgevend liedje voor het slapen gaan*
- *protestsong: een lied om te protesteren tegen iets waar je het niet mee eens bent*
- *jazzmuziek: werkliederen van de slaven in Amerika om de ellende te vergeten*
- *volksmuziek: muziek die bij een bepaalde bevolkingsgroep hoort en hen het gevoel geeft bij elkaar te horen*
- *steeldrums: een soort trommels die gemaakt zijn van ijzeren ollievaten*
- *banjo: een snaarinstrument met een vel dat op de open klankkast is gespannen*
- *klankkast: de holle ruimte waarover de snaren zijn gespannen*
- *plectrum: een plastic of metalen plaatje waarmee je op de snaren kunt tokkelen*
- *luit: een snaarinstrument met een klankkast die aan de achterzijde een bolle vorm heeft*
- *saz: een Turkse luit met lange hals waarop de snaren liggen*

Werkboek 3, blz. 17 t/m 19

2

Het is een grote groep mensen.

De mensen op het podium spelen allemaal een ander instrument.

3

duo, kwartet, trio, solo

4

solo, duo, trio, kwartet

5

Bij deze opdracht zijn verschillende antwoorden/beschrijvingen mogelijk.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **staren, afwezig en elders**.
- De leerlingen oefenen het aanwijzen van het onderwerp, het gezegde en de persoonsvorm in zinnen met een of meer werkwoorden en met of zonder een bijwoordelijke bepaling.
- De leerlingen oefenen het in een andere tijd zetten van zinnen met een wanneer-deel en daarbij het wanneer-deel weglaten of veranderen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 85 t/m 88
- Taalschrift

Vorbereiding

- U spreekt van tevoren een scene met een leerling af om de nieuwe doelwoorden in te leiden. (zie start)

Betekenis van de woorden:

staren: Als je staart, kijk je een poos naar één punt, maar je ziet eigenlijk niets.

afwezig: Als iemand een beetje afwezig kijkt, dan kijkt hij een beetje suf en dromerig.

elders: Elders is ergens anders.

Start**5**

U hebt van te voren een scene met een leerling afgesproken. U gaat zitten en **staart** naar buiten. De leerling roept u, maar u reageert niet. De leerling komt naar u toe en roept u nog eens. Nog reageert u niet. Dan schudt de leerling aan uw arm, u schrikt ervan en komt duidelijk weer tot de werkelijkheid.

U zegt:

“Sorry, ik was even ver weg met mijn gedachten.”

U bedankt de leerling voor de medewerking.

Kern – Instructie 1**5**

U legt uit:

“Ik zat net te **staren**. Als je zit te **staren** kijk je een hele poos naar één punt, zonder dat je iets ziet. Je merkt niks van wat er om je heen gebeurt, meestal omdat je zo in gedachten bent. Als je zit te **staren** zeggen ze ook wel eens tegen je dat je zit te dromen. Ze zeggen ook wel eens dat je dan **afwezig** bent. **Afwezig** zijn betekent dat je er niet bent, maar het kan ook betekenen dat je er alleen niet bent met je gedachten.

Je bent zelf wel aanwezig, maar je gedachten zijn **afwezig**, die zijn **elders**, ergens anders. Je kunt het ook wel aan de ogen van iemand zien als hij zit te **staren**, **afwezig** is en met zijn gedachten elders is. Zo iemand kan dan naar je kijken zonder je echt te zien. Dromen, **staren**, **afwezig** zijn met je gedachten **elders**, het gebeurt ons allemaal wel eens.”

U laat Woordweb 6 zien en door de leerlingen toelichten. U herhaalt de woorden opnieuw. Hierbij kunt u de volgende vragen stellen:

- Soms ben ik erg moe, dan zit ik het liefst uit het raam te **staren**. Wie van jullie zit ook wel eens te **staren**? Wat doe je dan?
- Wanneer doe je dat? Zit je vaak te **staren**?

U vertelt dat in het volgende verhaal op bladzijde 85 en 86 van het Taalleesboek ook iemand zit te **staren**.

Kern – Instructie 2

30

Stap 1

U laat een leerling de eerste alinea van de tekst bij opdracht 1.1 op bladzijde 85 van het Taalleesboek voorlezen. Dan vraagt u in welke tijd de zinnen staan. (tegenwoordige tijd) U laat de zinnen in de verleden tijd zetten. U laat bij één zin het onderwerp, het gezegde en de persoonsvorm aanwijzen.

De leerlingen maken opdracht 1.1 en 1.2 in hun Taalschrift.

Stap 2

U bespreekt de antwoorden bij opdracht 1.

U laat de leerlingen nog eens verwoorden dat het woord dat verandert bij omzetting van de tegenwoordige tijd in de verleden tijd de persoonsvorm is. Hierna laat u ook de gezegden van de zinnen bij opdracht 1.1 noemen. Het gezegde wordt gevormd door alle werkwoorden in de zin. Bij zin 1 wijst u er nog eens op dat ‘te’ ook bij het gezegde hoort. In de overige zinnen is het gezegde gelijk aan de persoonsvorm, omdat er telkens maar één werkwoord is.

Stap 3

U schrijft de volgende zinnen op het bord en laat die door een leerling in de andere tijd zetten:

Shiwani en Dinesh spelen nu bij Tes.

Nadat dit gedaan is, zegt u:

“Bij het omzetten van de zin doet zich het probleem voor dat ‘Shiwani en Tes speelden nu bij Tes’ raar klinkt. ‘Speelden’ en ‘nu’ passen niet bij elkaar. Dit kun je oplossen door ‘nu’ weg te laten of te veranderen in een ander woord. Wie bedenkt welk woord in de plaats van ‘nu’ kan staan?” (vroeger, gisteren, laatst)

U laat de volgende zin door alle leerlingen in de andere tijd opschrijven. Het wanneer-deel moet ook veranderd worden.

Tes ging gisteren naar Shiwani.

(Tes gaat nu/straks/over een uur/vanmiddag naar Shiwani.)

Stap 4

Hierna laat u alle leerlingen het onderwerp, het gezegde en de persoonsvorm opschrijven van de volgende zin:

Shiwani sprak met Tes af.

(onderwerp: Shiwani; gezegde: sprak af; persoonsvorm: sprak af)

Bij de bespreking vraagt u wat het hele werkwoord is van deze zin. (afspreken) Daarom hoort ‘af’ ook bij het gezegde en de persoonsvorm. Ook vraagt u wat ‘met Tes’ voor een zinsdeel is. (een waarmee-deel)

U doet hetzelfde nog eens met de zin:

Zit Dinesh op het bed na te denken?

(onderwerp: Dinesh; gezegde: zit na te denken; persoonsvorm: zit)

Dan vraagt u:

“Wat is ‘op het bed’ voor een zinsdeel?” (een waar-deel)

U behandelt opdracht 2 mondeling.

De leerlingen maken zelfstandig opdracht 3 en 4 op bladzijde 87 en 88 van het Taalleesboek in hun Taalschrift.

Extra:

De leerlingen die eerder klaar zijn of extra oefening nodig hebben, maken opdracht 5 en 6 op bladzijde 88 van het Taalleesboek.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U gaat met de leerlingen een bekend lied zingen. Van tevoren wijst u een dirigent aan en maakt u wat afspraken, bijvoorbeeld een gebaar voor hard

zingen, een gebaar voor zacht zingen, een gebaar voor langzaam en een gebaar voor snel. De dirigent leidt het koor.

Antwoorden

Taallesboek 1, blz 85 t/m 88

1

1.1

Deze zinnen staan in de tegenwoordige tijd.

1.2

1 Shiwani en Dinesh **zaten** op het bed te praten.

2 Tes **duwde** een cd in de cd-speler.

3 **Vroeg** ze iets?

4 **Moest** de cd-speler al aan?

2

2.1

1 gisteren   2 vroeger   3 jaren geleden   4 Moest de cd-speler al aan?

2.2/2.3

Bijvoorbeeld:

1 Shiwani en Dinesh **komen** vandaag.

2 Hun ouders **wonen** tegenwoordig in Suriname.

3 Ze **komen** overmorgen naar Amsterdam.

4 Shiwani **belt** op dit ogenblik naar Suriname.

3

onderwerp	gezegde	het hele werkwoord
1 Shiwani	zingt voor	voorzingen
2 Tes	staat op	opstaan
3 ze	let op	oplekken
4 de muziek	houdt op	ophouden
5 Dinesh	zingt mee	meezingen

4

4.1

vier vertelzinnen in de tegenwoordige tijd met de gegeven werkwoorden en met Shiwani als onderwerp

4.2

een streep onder het gezegde: blijft na, gaat weg, blijft op, valt op

extra 5

5.1

vier vraagzinnen in de verleden tijd met de gegeven werkwoorden en met Shiwani als onderwerp

5.2

een streep onder het gezegde: viel neer, stapte af, liep door, bleef achter

extra 6

6.1

drie zelfbedachte zinnen met een wanneer-deel

6.2

de zinnen van 6.1 in een andere tijd en met een ander wanneer-deel

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de bewondering** en **het ontzag**.
- De leerlingen oefenen het ordenen van gegevens voor een brief.
- De leerlingen oefenen het schrijven van een brief met als voornaamste doel de lezer over te halen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 3, bladzijde 20 en 21

Vorbereiding

- U schrijft op het bord:
  - 1 Wat
  - 2 Waarom
  - 3 Welk
  - 4 Waar
  - 5 Wanneer
- U zoekt een muziekfragment van iemand voor wie u bewondering hebt en iemand voor wie u ontzag hebt op muzikaal gebied. U kunt dan de **Start** aanpassen.
- Als u de Start niet aanpast, kunt u op you tube een filmpje zoeken van de drummer Rick Allen (Def Leppard) die met één arm drumt.
- U zorgt voor een groot vel papier en een zwarte stift.

betekenis van de woorden:

de bewondering: Als je bewondering voor iemand hebt, vind je hem mooi of goed.
het ontzag: Als je ontzag voor iemand hebt, bewonder je hem en heb je respect voor hem. Je kijkt tegen hem op.

Start**5**

U vertelt:

“Vroeger wilde ik altijd drummer worden. Er was één drummer die ik echt fantastisch vond, Rick Allen, de drummer van Def Leppard. Hij was heel goed, totdat hij een ongeluk kreeg waarbij hij een arm verloor.”

U kunt hier een filmpje laten zien van Rick Allen.

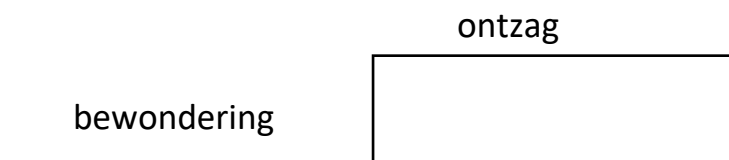
Kern – Instructie 1

10

U vertelt verder:

“Als drummer met twee armen vond ik hem al geweldig, maar toen hij na het ongeluk bleef oefenen en door bleef drummen, kreeg ik echt **bewondering** voor hem. Als je **bewondering** voor iemand hebt dan vind je diegene of wat hij doet heel mooi of goed. Hij werd steeds beter en beter en heeft het drummen niet opgegeven. Hij heeft ook een drumstel ontworpen voor mensen met maar één arm. **Bewondering** is eigenlijk te zacht uitgedrukt. Ik heb zo’n grote **bewondering** voor deze persoon dat ik het liever **ontzag** noem. Het **ontzag** is erg grote **bewondering** en respect.”

U schrijft de woorden op een groot vel papier in de vorm van een trap.

U vraagt aan de leerlingen of zij **bewondering** of **ontzag** voor iemand hebben en u schrijft dit bij de Woordtrap.

Kern – Instructie 2

25

U heeft op het bord geschreven:

- 1 Wat**
- 2 Waarom**
- 3 Welk**
- 4 Waar**
- 5 Wanneer**

U zegt:

“We gaan vandaag nog een keer oefenen hoe je in een brief iemand kunt overhalen om voor jou iets te doen. Straks ga je in die brief aan je oom vragen of je zijn drumstel kunt kopen, dat hij bijna niet meer gebruikt. Hoe slimmer je dat aanpakt, des te meer kans is er dat hij het aan je wil verkopen. Je weet vast nog wel dat het makkelijk is om eerst een schema voor zo’n brief te maken.”

Samen met de leerlingen bedenkt u de W-vragen voor de brief, bijvoorbeeld:

- 1 Wat (wil je)?**
- 2 Waarom (wil je dat)?**
- 3 Welk (argument kun je gebruiken)?**
- 4 Waar (wil je het drumstel neerzetten)?**
- 5 Wanneer (wil je er op spelen)?**

U vraagt wie er een leuke, verrassende openingszin kan verzinnen. U geeft een aantal leerlingen de gelegenheid om te antwoorden en schrijft eventueel een goede openingszin op het bord. Bijvoorbeeld:

Heb je al van de wereldberoemde drummer ...(eigen naam) gehoord?

U bespreekt kort de vragen van het bordschema en laat steeds een leerling een mogelijk antwoord bedenken. Straks moeten ze in het Werkboek eerst kort hun eigen antwoorden opschrijven (schema van de brief). Pas daarna schrijven ze de brief. U benadrukt dat een heel goed argument eigenlijk is dat de oom het drumstel bijna niet meer gebruikt.

U wijst er nog eens op dat de brief vijf korte alinea's moet bevatten.

Ten slotte laat u de leerlingen de schrijfwijzer voor zich nemen en samen loopt u de briefconventies nog eens langs: vermelding van plaats, datum, aanhef en groet.

De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten op bladzijde 20 en 21 van het Werkboek. Waar nodig biedt u individuele hulp.

Afsluiting

5

U herhaalt de verschillende Woordwebben die tot nu toe aan de orde zijn geweest door bijvoorbeeld 'De detective', 'Galgje' of 'Hints' te spelen met de desbetreffende woorden.

Antwoorden

Werkboek 3, blz. 20 en 21

1

het uitgewerkte schema met de vijf W-vragen

2

de geschreven brief over het drumstel, bestaande uit vijf alinea's

Is de brief zo geschreven dat de oom wordt overgehaald? Is er voldaan aan de briefconventies? (plaats, datum, aanhef, groet)

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen de vormen van *hebben* en *zijn*.
- De leerlingen oefenen het schrijven van persoonsvormen en andere woorden die eindigen op *t* of *d*.
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met een 'c' die als /k/ of /s/ wordt uitgesproken.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden die eindigen op *tie*.
- De leerlingen oefenen het schrijven van één of meerlettergrepige woorden met *ch* die als /g/ wordt uitgesproken. (kijkweetwoorden)

Materiaal

Klassikaal

- Persoonsvorm-kaart

Individueel

- Werkboek 3, bladzijde 22 t/m 24
- Spellinghulp

Start**5**

U schrijft de volgende zin op het bord:

De dirigent lacht als de politie vraagt waar hij tijdens het concert was.

U vertelt de klas dat in deze spellingsles alle spellingsmoeilijkheden van de afgelopen lessen aan de orde komen.

Kunnen de leerlingen aan de hand van deze zin vertellen welke spellingsmoeilijkheden dat zijn?

Kern – Instructie 1**15****Stap 1**

U hangt de Persoonsvorm-kaart voor de klas en dicteert de volgende zin:

1 Floor had goed geluisterd.

U laat de leerlingen de schrijfwijze van *had*, *goed* en *geluisterd* verklaren met behulp van de Persoonsvorm-kaart.

Hetzelfde doet u nog eens met:

2 Ze heeft alles gehoord.

Hierbij gaat het om *heeft* en *gehoord*.

Stap 2

U stelt de vraag:

“Hoe maak je *geluisterd, gehoord, getrapt en gefietst* langer?”
(Haal eerst *ge* eraf en verleng het woord dan: *luisterde, hoorde, trapte, fietste*.)

“Waarom is het soms nodig om woorden langer te maken?” (Dan hoor je *te* of *de* en dan weet je of je een *t* of een *d* moet schrijven.)

U zegt:

“We gaan dit oefenen met de volgende zinnen.”

- 1 *Juan was gestruikeld*
- 2 *De bloemen zijn geplant.*
- 3 *We hebben luid gejuicht.*
- 4 *We zijn wel tien keer verhuisd.*

Stap 3

U schrijft op het bord:

zijn

ik ben gekomen	ik was gekomen
jij ..... gekomen	jij ..... gekomen
hij ..... gekomen	hij ..... gekomen
wij ..... gekomen	wij ..... gekomen
jullie ..... gekomen	jullie ..... gekomen
zij ..... gekomen	zij ..... gekomen

Samen met de leerlingen vult u dit overzicht in. Vervolgens zegt u steeds een zin met een van de persoonsvormen van *zijn*. Bijvoorbeeld: *Rob was over een steen gestruikeld*. U vraagt de leerlingen daarin de persoonsvorm aan te wijzen door tijdsverandering toe te passen.

Hetzelfde doet u met het werkwoord *hebben*.

hebben

ik heb gespeeld	ik had gespeeld
jij ..... gespeeld	jij ..... gespeeld
Et cetera...	

U wijst erop dat de verschillende vormen van de werkwoorden *hebben* en *zijn* heel veel voorkomen.

Kern – Instructie 2

15

U schrijft de volgende codes op het bord:

- 1 /t/ = t of d
- 2 /ie/ = i of ie
- 3 /ei/ = ij of ei
- 4 /s/ = c
- 5 /k/ = c
- 6 /au/ = au of ou
- 7 /oe/ = ou
- 8 /tsie/ = tie

U legt uit wat deze codes betekenen en laat de leerlingen steeds enkele voorbeelden bedenken:

1 /t/ = t of d: je hoort /t/, maar je schrijft soms t of d. U wijst hierbij op het verschil tussen persoonsvormen eindigend op een /t/-klank en andere woorden op een /t/-klank.

2 /ie/ = i of ie betekent: je hoort een /ie/-klank die je soms als i en soms als ie schrijft.

3 /ei/ = ij of ei betekent: je hoort een /ei/-klank die je soms als ij en soms als ei schrijft.

4 /s/ = c betekent: bij sommige woorden hoor je een /s/ maar je schrijft deze als c.

5 /k/ = c betekent: bij sommige woorden hoor je een /k/ maar je schrijft deze als c.

6 /au/ = au of ou betekent: je hoort een /au/-klank die je soms als au en soms als ou schrijft.

7 /oe/ = ou betekent: je hoort een /oe/-klank die je als ou schrijft.

8 /tsie/ = tie betekent: je hoort /tsie/, maar je schrijft tie.

U laat de leerlingen bij elke code twee of drie woorden bedenken. Ze schrijven deze woorden in hun Werkboek op bladzijde 22 t/m 24.

Welke woorden zijn bedacht en passen ze bij de codes?

Afsluiting

10

U bespreekt met de leerlingen welke spellingscategorieën ze moeilijk/makkelijk vonden in deze les. Laat ze vervolgens zoveel mogelijk woorden uit het hoofd opnoemen met *ei*, met *ij*, met */ie/=i*, met *au*, met *ou*, met */oe/=ou*, */s/ = c*, met */k/ = c* en met */tsie/ = tie*. U schrijft deze woorden op het bord. Welk spellingscategorie heeft gewonnen?

AntwoordenWerkboek 3, blz 22 t/m 24**1**

De leerlingen verzinnen zelf woorden.

2

1 niet waar

2 waar

3 niet waar

4 waar

5 niet waar

3

1 ijscoman

6 circus

2 cent

7 lucifer

3 cactus

8 cirkel

4 microfoon

9 camera

5 narcis

10 clown

4

1 portie, organisatie, situatie

2 positie, traditie, informatie

3 competitie, demonstratie, combinatie, contributie

5

1 belachelijk

6 giechelen

11 ogenblik

2 gejuich

7 kogels

12 tijger

3 acht

8 techniek

13 tegenstander

4 toejuichen

9 chaos

14 gelach

5 regelmatig

10 lichaam

15 glimlach

Diagnostische toets

- Spelling
  - het schrijven van persoonsvormen en andere woorden die eindigen op *t* of *d*
  - het schrijven van meerlettergrepige woorden met een 'c' die als /k/ of /s/ wordt uitgesproken
  - het schrijven van woorden die eindigen op /*tie*/
  - het schrijven van één of meerlettergrepige woorden met *ch* die als /g/ wordt uitgesproken (kijkweetwoorden)
- Stellen
  - het ordenen van gegevens voor een brief
  - het schrijven van een brief met als voornaamste doel de lezer over te halen
- Taalbeschouwing
  - het kennen van de hoofdvormen van werkwoorden die in de verleden tijd klinkerverandering krijgen
- Leesbegrip
  - het toepassen van leesstrategieën bij weetteksten
- Woordenschat
  - de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen
  - de betekenisrelaties tussen de woorden van de Woordclusters beheersen

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Toetsboek thema 3, Toetsblad 1 t/m 7
- een woordenboek

Vorbereiding

- Toetsbladen kopiëren en er een Toetsboek van maken
- U verdeelt de opdrachten van de toets over twee dagen. Iedere les begint u met het herhalen van de Woordwebben. Op de eerste dag wordt dat gevolgd door een dictee.

Start**5**

U zegt:

“Vandaag en morgen krijgen jullie een toets over dit thema. Als jullie een Toetsboek hebben gekregen, mogen jullie niet meer praten. We herhalen deze twee dagen eerst de Woordwebben uit dit thema.

Daarna beginnen we met een dictee. Vervolgens kijken we naar de opdrachten die jullie gaan maken. Jullie gaan de opdrachten individueel maken.

Als je klaar bent, kijk je het werk nog eens goed na en daarna mag je stil iets voor jezelf doen.”

Lesinhoud

Herhaling

- het schrijven van persoonsvormen en andere woorden die eindigen op *t* of *d*
- het schrijven van meerlettergrepige woorden met een *c* die als /k/ of /s/ wordt uitgesproken
- het schrijven van woorden die eindigen op *tie*
- het schrijven van één of meerlettergrepige woorden met *ch* die als /g/ wordt uitgesproken. (kijkweetwoorden)
- de vormen van *hebben* en *zijn* kennen
- hoofdvormen kennen van werkwoorden die in de verleden tijd klinkerverandering krijgen
- toepassen van leesstrategieën
- de doelwoorden en de betekenisrelaties tussen de doelwoorden herhalen

Verdieping

- een aantal doelstellingen die al bij de lessen Taalbeschouwing aan de orde zijn gekomen

Materiaal

Klassikaal

- alle Woordwebben van dit thema

Individueel

- Werkboek, bladzijde 25 t/m 31 herhaling, 32 t/m 37 verdieping
- Woordenboek (voor elke leerling)

Start**5**

U vertelt de leerlingen dat u de les van vandaag en morgen met de hele klas gaat beginnen, maar dat u daarna met kleinere groepen gaat werken. De leerlingen die de toets goed gemaakt hebben, gaan eerst zelfstandig aan het werk met de herhalingsopdrachten en maken daarna de verdiepingsopdrachten. De andere kinderen gaan met u de herhalingsoefeningen maken.

Kern – Instructie**30****VERDIEPING**

De leerlingen die volgens de diagnostische toets de doelen beheersen, werken zelfstandig (individueel of in tweetallen) aan de herhalings- en verdiepingsopdrachten.

U vertelt deze leerlingen wat ze moeten doen door de opdrachten op bladzijde 32 t/m 37 van het Werkboek kort door te nemen. U wijst hen erop dat ze elkaar mogen helpen wanneer ze een vraag hebben.

HERHALING

De leerlingen die de herhalingsoefeningen gaan maken, worden door u begeleid (extra instructie).

Doel Spelling: het correct schrijven van persoonsvormen en andere woorden die eindigen op t of d, meerlettergrepige woorden met een c die als /k/ of /s/ wordt uitgesproken, woorden die eindigen op tie, één of meerlettergrepige woorden met ch die als /g/ wordt uitgesproken en de vormen van ‘hebben’ en ‘zijn’ kennen.

U schrijft de volgende codes op het bord:

regel leren

/t/ = t of d

/tsie/ = tie

/sie/ = tie

kijken en weten

/s/ = c

/k/ = c

/g/ = ch

U legt uit dat bij sommige spellingsmoeilijkheden je een regel leert en deze dan bij dat soort woorden toepast, maar dat bij anderen spellingsmoeilijkheden geen regel hoort. Deze woorden moet je gewoon uit je hoofd leren. De spellingsmoeilijkheid *ou/au* is hier een voorbeeld van.

Vervolgens vraagt u aan de leerlingen wat de codes betekenen en herhaalt u de regel, als er een regel bij hoort.

/t/ = t of d: je hoort een /t/, maar je schrijft soms *t* en soms *d*.

Hier zit een regel aan vast die ook terug te vinden is op de Persoonsvorm-kaart in de Spellinghulp.

Gaat het om een persoonsvorm, dan maak je het woord niet langer, maar schrijf je *t*, behalve bij *had*, *deed*, *stond* en *den*-woorden.

Is het geen persoonsvorm dan maak je het woord langer en hoor je of het een *d* of *t* moet zijn.

/tsie/ = tie: hoor je aan het einde van een woord /*tsie*/, dan schrijf je *tie*. Dit is een regel. Het geldt voor alle woorden die op /*tsie*/ eindigen. Dit zijn regelwoorden.

/sie/ = tie: hoor je aan het einde van een woord /*sie*/ en daarvoor een medeklinker dan schrijf je *tie*. Dit is een regel.

/s/ = c: bij sommige woorden hoor je een /*s*/, maar je schrijft een *c*. Hier is geen regel voor. Deze woorden moet je uit je hoofd leren, het zijn kijkweetwoorden. Ze zijn terug te vinden in de woordenlijsten van de Spellinghulp.

/k/ = c: bij sommige woorden hoor je een */k/*, maar schrijf je een *c*. ook deze woorden moet je uit je hoofd leren. Het zijn kijkweetwoorden. Ze zijn terug te vinden in de woordenlijsten van de Spellinghulp.

/g/ = ch: bij sommige woorden hoor je een */g/*, maar schrijf je *ch*. Deze woorden moet je uit je hoofd leren. Opvallend is wel dat de *ch* meestal na een korte klinker volgt. De woorden met *ch* staan in de woordenlijsten van de Spellinghulp.

De leerlingen zoeken bij iedere spellingsmoeilijkheid vijf woorden en schrijven deze op bij opdracht 1 van het Werkblad. De woorden worden klassikaal nagekeken. De opdrachten 2 tot en met 5 kunnen de leerlingen daarna zelfstandig maken.

Doel Taalbeschouwing: hoofdvormen kennen van werkwoorden die in de verleden tijd klinkerverandering krijgen

U schrijft op het bord:

Hij *speelde* prachtig op zijn gitaar -> spelen – *speelde* – gespeeld
Zij *zong* er een mooi lied bij -> zingen – *zong* - gezongen

U onderstreept de schuingedrukte woorden.

U stelt de volgende vragen:

- In welke tijd staan de onderstreepte woorden? (verleden tijd)
- Hoe is de verleden tijd van *speelde* gemaakt? (door achter de ik-vorm – *de* te zetten)
- Is dat bij *zingen* ook gebeurd? (nee, want dan had er *zingde* gestaan)
- Wat is daar dan wel gebeurd? (De klinker/klank is daar veranderd van *i* naar *o*.)

U schrijft de volgende werkwoorden op het bord en laat de leerlingen zeggen welke vormen erbij horen:

fluiten – (flood – gefloten)
spelen – (speelde – gespeeld)
optreden – (trad op – opgetreden)
blazen – (blies – geblazen)
dirigeren – (dirigeerde – gedirigeerd)

Met de verleden tijdsvorm van deze woorden laat u zinnestjes bedenken. Na elk zinnestje moet een leerling zeggen hoe de verleden tijdsvorm is gemaakt. (Het werkwoord krijgt in de verleden tijd –*te* of –*de* erbij of er is sprake van klinkerverandering.)

Afsluitend zegt u:

“We hebben in een vorige les ook nog een paar moeilijke werkwoorden behandeld. Dat waren de volgende.”

U schrijft op het bord:

lijden –

leiden –

U wijst ‘lijden’ aan en vraagt:

“Wie weet nog wat lijden met de lange *ij* betekent?” (pijn lijden of een verlies lijden)

“Welke vormen horen daarbij?” (leed – geleden)

U laat een leerling de vormen op het bord schrijven en er een zinnetje bij bedenken. (Bijvoorbeeld: De zieke leed veel pijn.)

Nu wijst u *leiden* aan en vraagt:

“Wie weet nog wat *leiden* met de korte *ei* betekent?” (dat je de leiding hebt of mensen de weg wijst)

“Welke vormen horen daarbij?” (leidde – geleid)

Ook deze vormen laat u op het bord schrijven en een zinnetje erbij bedenken. (bijvoorbeeld: De dirigent leidde het orkest.)

De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten bladzijde 27 en 28 van het Werkboek. Waar nodig biedt u individuele hulp. U controleert en bespreekt de opdrachten.

Doel leesbegrip: leesstrategieën toepassen bij weetteksten

U schrijft op het bord:

Het drumstel

En u zegt:

“Dit is de titel van een weettekst die jullie straks gaan lezen. Waarom lees je eigenlijk een weettekst?” (om iets aan de weet te komen en te onthouden)

“Een weettekst is meestal wat lastiger te lezen dan een verhaal. Dat komt doordat er in een weettekst veel uitgelegd moet worden in een klein stukje tekst. Ook staan er vaak moeilijke woorden in. Je moet een weettekst dus heel nauwkeurig lezen. We gaan nog eens samen bedenken wat je precies moet doen als je een weettekst leest.”

U schrijft op het bord:

Waarom lees je een weettekst?

“Om iets te weten te komen en te onthouden.”

Wat weet je al van het onderwerp?

“Probeer te bedenken of je al eens eerder iets over het onderwerp hebt gehoord, gelezen of gezien.”

Je leest de tekst nauwkeurig.

“Dat betekent dat je moeilijke gedeeltes nog eens leest en zo achter de betekenis van moeilijke woorden probeert te komen.”

Je denkt na over wat je hebt gelezen.

“Wat wist je nog niet? Wat wil je nog meer over het onderwerp weten?”

Ten slotte laat u de leerlingen de strategieën nog een keer noemen om achter de betekenis van moeilijke woorden te komen en schrijft die op het bord.

- **teruglezen**
- **verder lezen**
- **een lang woord splitsen**
- **in een woordenboek opzoeken**

De leerlingen maken zelfstandig bladzijde 29 en 30 van het Werkboek. Waar nodig biedt u individuele hulp. U controleert en bespreekt de opdrachten.

Doel woordenschat: de leerlingen herhalen de doelwoorden en de betekenisrelaties tussen deze doelwoorden.

U bespreekt de Woordwebben. U laat de leerlingen een uitleg geven van de woorden die ze aangeboden kregen. U laat andere leerlingen helpen met de uitleg. U verbetert en voegt toe indien het nodig is.

Vervolgens maken de leerlingen zelfstandig of in tweetallen bladzijde 30 en 31 in het Werkboek. Waar nodig biedt u individuele hulp. U controleert en bespreekt de opdrachten.

Als de leerlingen klaar zijn met de Herhaling en er is nog tijd over, kunnen ze verder werken aan de opdrachten van de Verdieping.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U speelt het spel 'Galgje' met een aantal doelwoorden van het thema.

Antwoorden

Werkboek 3, blz. 25 t/m 31

HERHALING

1

De leerlingen bedenken zelf bij iedere categorie woorden.

2

december, citroen, narcis, concert, precies, club, commissie, cactus, medicijn, cirkel, centrum, cent, oceaan

3

zijn	hebben
ik ben	ik heb
jij bent	jij hebt
hij is	hij heeft
wij zijn	wij hebben
ik/jij/hij was	ik/jij/hij had
wij waren	wij hadden

4

1 liep - lopen	6 schoof - schuiven
2 stond - staan	7 begon - beginnen
3 klonk - klinken	8 vergat - vergeten
4 keek - kijken	9 sloot - sluiten
5 leek - lijken	10 kwam - komen

5

klinkerverandering o -> ie:	liep
klinkerverandering ui -> oo:	schoof, sloot
klinkerverandering i -> o:	klonk
klinkerverandering ij -> ee:	leek, keek
klinkerverandering o -> a:	kwam
klinkerverandering aa -> o:	stond
klinkerverandering ee -> a:	vergat

6

2, 1, 3

7

eigen antwoorden

8

verslappen= Als je aandacht verslapt, dan wordt je aandacht minder. Dan luister je niet meer zo goed of je let niet zo goed meer op.

9

het concertgebouw= Het gebouw waarin het orkest een muziekuitvoering geeft voor het publiek.

10

afslaan= De dirigent geeft een teken met zijn dirigeerstok dat de orkestleden moeten stoppen met spelen. Dit heet afslaan.

11

1 fout, 2 goed, 3 goed

12

1 kwartet, 2 orkest, 3 dirigent, 4 blaasinstrument, 5 slaginstrument, 6 concertgebouw

Verdieping

13

1 reactie, 2 prestatie, 3 politie, 4 advertentie, 5 vakantie, 6 informatie, 7 illustratie, 8 situatie

14

Een gitaar is groter dan een viool, maar een viool is meestal duurder.

15

solo-duo-trio-kwartet

16

eigen invulling

17

zelfbedachte titel

Een opera is een toneelstuk, waar de tekst niet gesproken, maar gezongen wordt.

een componist en een schrijver

Carmen

Lesinhoud

- De leerlingen passen de doelwoorden van het thema toe.

Materiaal

Klassikaal

- cd 'Peter en de wolf'

Individueel

- Taalleesboek 1, bladzijde 90 en 91

Vorbereiding

- U legt tekenmateriaal klaar.
- U zorgt voor de CD 'Peter en de wolf', lukt dit niet dan zijn er You Tube filmpjes te vinden die dit muziekstuk ondersteunen, bijvoorbeeld <https://www.youtube.com/watch?v=EulWNzgzk62o> (duurt +/- 11 minuten)
- U schrijft de rap uit de Start op het bord.

Start**5**

U zegt de volgende rap op:

Het is zover. Dit is de laatste les.
 Dit thema was weer een groot succes!
 Nieuwe spelling hebben we uitprobeerde.
 En we hebben ook veel nieuwe woorden geleerd.
 Solo, duo, trio of kwartet,
 ik weet wat het is. Ik heb goed opgelet.
 Een muzikant en een componist,
 weet jij ook wat het verschil tussen beiden is?
 Van dit thema kreeg ik nou echt goede zin.
 In dit thema daar zat muziek in!

Kern – Instructie**25****Stap 1**

De leerlingen hebben bladzijde 90 van het Taalleesboek voor zich. Samen leest u de tekst over rapmuziek door. U praat heel kort over rap. U kunt daarbij bijvoorbeeld aandacht schenken aan:

- Bij een rap wordt de tekst niet gezongen, maar opgezegd.
- Het opzeggen wordt vaak in een soort dreun gedaan.
- Om van een rap extra te genieten kun je proberen duidelijke accenten te leggen en verschillende intonaties te gebruiken.
- Een rap kan heel goed met meerdere personen gedaan worden in een soort vraag- en antwoordstijl.

- De rap is gebonden aan een strakke maatvoering, zoals dat in de muziek gebruikelijk is. (Men kan de tekst in lettergrepen uittellen.)

Stap 2

U laat het gedicht 'Lekker en toch gezond' nogmaals lezen. Vervolgens proberen de leerlingen het gedicht fluisterend te rappen. Enkele leerlingen krijgen daarna een beurt om een couplet hardop te doen. (U let daarbij op de maat en de daarbinnen gelegde accenten, het gekozen ritme, de intonatie, et cetera...) Vervolgens kunt u de rap nog eens samen met alle leerlingen doen.

Stap 3

U draait de cd van 'Peter en de Wolf', na deze kort ingeleid te hebben.

Daarna praat u erover na.

- Wat vond je ervan?
- Heb je er wat van geleerd en wat dan?
- Welk instrument vond je het mooist klinken?
- Vond je de muziek goed bij het verhaal passen?

De leerlingen maken een tekening bij het verhaal 'Peter en de Wolf'.

Afsluiting

5

U leert de leerlingen de rap uit de Start aan.

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het houden van een voorbereide spreekbeurt.
- De leerlingen oefenen het evalueren van een spreekbeurt.

Materiaal

Klassikaal

- Klassikale kaart Spreekbeurten

Individueel

- Beoordelingsblad Spreekbeurten

Vorbereiding

- De leerlingen hebben voldoende tijd gehad om de spreekbeurten in groepjes voor te bereiden en te oefenen.
- U zoekt verschillende muziekfragmenten van de muzikidolen waar de leerlingen vandaag een spreekbeurt over gaan houden.

Start**5**

U laat de muziekfragmenten horen en de leerlingen raden om welk muzikidool het gaat.

Kern – Instructie 1**35****Stap 1**

Tijdens deze les worden de voorbereide spreekbeurten gehouden. Na elke spreekbeurt houdt u een korte evaluatie, waarbij u de klassikale kaart spreekbeurten kunt gebruiken. Eerst laat u de sprekers iets vertellen over de manier waarop zij de spreekbeurt hebben voorbereid en hoe zij de spreekbeurt zelf vonden.

Stap 2

Daarna laat u de medeleerlingen vragen stellen en opmerkingen over de spreekbeurten maken. U maakt duidelijk dat die opmerkingen aan twee eisen moeten voldoen: de eerste opmerking moet gaan over wat leuk of goed gevonden wordt; de volgende opmerking kan gaan over hoe het anders (beter) zou kunnen.

Stap 3

Ten slotte maakt u enkele, opbouwende opmerkingen over elke spreekbeurt en u vult het beoordelingsblad in.

Afsluiting**5**

U speelt het spel 'De detective' met de woorden die in de Woordwebben voorkomen. De bedoeling van dit spel is om met het stellen van zo min mogelijk vragen achter het juiste woord te komen.

Een leerling, de detective, gaat naar de gang en de klas kiest samen een woord uit de Woordwebben. De leerling komt terug in de klas en stelt vragen aan de rest van de leerlingen. Kan de detective het woord raden binnen tien vragen?

Bijlagen

- **Toetsbladen thema 3**
- **Controletoets dictee thema 3**
- **Alfabetische woordenlijst thema 3**
- **Spellinghulp**

Toetsbladen

Controle toets thema 3

Alfabetische woordenlijst thema 3

Thema 3

Daar zit muziek in

1. actiefilm, de
2. afslaan
3. afwezig
4. argumenteren
5. bevestigen
6. bij de les blijven
7. blaasinstrumenten, de
8. comedy, de
9. componist, de
10. concentratie, de
11. concertgebouw, het
12. detective, de
13. documentaire, de
14. elders
15. ensemble, het
16. genre, het
17. muziekgroep, de
18. muziekinstrumenten, de
19. muziekkorps, de
20. noten (lezen)
21. orkestleden, de
22. overhalen
23. repeteren
24. ritme, het
25. slaginstrumenten
26. smeken
27. snaarinstrumenten
28. staren
29. symfonieorkest, het
30. thriller, de
31. toegeven
32. toon (hoogte), de
33. verplaatsen
34. verslappen
35. verwijderen
36. verwijten

Spellinghulp

Woordenlijst

Woorden met /k/ = c

Thema 3

Daar zit muziek in

accent	collecte	contant	inspectrice
accu	collecteren	contributie	locomotief
acteur	collectie	controle	macaroni
actie	collega	coupé	microfoon
actief	combinatie	couplet	microscop
activiteit	comité	creatief	musical
actrice	commandant	crème	narcose
advocaat	commentaar	crêpepapier	perfect
alcohol	commissaris	crisis	plastic
bacterie	commissie	cursus	postcode
bioscoop	competitie	dialect	product
cactus	compleet	dictee	project
cadeau	compliment	direct	reactie
café	componiste	directeur	reclame
cake	compost	directie	record
camera	computer	directrice	risico
camping	concentreren	disco	seconde
capuchon	concert	discotheek	speculaas
caravan	conciërge	discussie	succes
cavia	conclusie	economie	tractor
chocolade	concreet	effect	truc
circuit	concurrent	excursie	verticaal
circus	conducateur	excuus	viaduct
clown	conductrice	ij sco	
club	confetti	insect	
cola	contact	inspecteur	

Woorden met /s/ = c

accent	circuit	feliciteren	procent
actrice	circus	feliciteren	proces
ambulance	cirkel	financieel	provincie
cel	citroen	inspectrice	recept
cent	concentreren	lucifer	speciaal
centimeter	concert	medicijn	specialist
centraal	conciërge	narcis	specialiteit
centrum	december	officier	
cijfer	elektriciteit	precies	

Woordenlijst

Woorden met /zj/ = g

Thema 3

Daar zit muziek in

asperge	etage	horloge	passagier
bagage	etalage	lekkage	slijtage
centrifuge	garage	logé	spionage
conciërge	giraf	logeren	stage
energie	giraffe	manege	vitrage

Woorden met /sj/ = ch

capuchon	China	chocolade	machinist
champignon	Chinees	douche	marcheren
chauffeur	chip	douchen	parachute
chef	chips	lunch	rechercheur
chimpansee	chirurg	machine	

Woorden met /g/ = ch

ach	glimlachen	juichen	och
belachelijk	goochelaar	kachel	pech
chaos	goochelen	kuchen	pochen
chemisch	joch	lachen	techniek
echo	jochie	lichaam	toch
giechelen		noch	zich

Woorden met /ie/ = i

abrikoos	chirurg	experiment	indiaan
activiteit	citroen	expositie	ingenieur
Afrika	combinatie	fabrikant	intelligent
alinea	comité	familie	januari
Amerika	competitie	februari	jubileum
aquarium	compliment	feliciteren	juni
artikel	confetti	figuur	justitie
aspirine	contributie	file	kampioen
autoritair	crisis	finale	kantine
bami	dia	financieel	kapitein
benzine	dialect	frituren	kievit
bibliotheek	diamant	giraf	kilo
bikini	dieet	giraffe	kiosk
biologie	diploma	giro	klarinet
bioscoop	direct	gitaar	klimaat
bizar	directeur		

Woordenlijst

Thema 3

Daar zit muziek in

cavia	directie	halvarine	krioelen
centimeter	directrice	horizon	kritiek
centrifuge	dirigent	hygiëne	lampion
champignon	dominee	idee	lawine
China	elektriciteit	idiot	limonade
Chinees	etiket	imiteren	liniaal
liter	officier	repetitie	studio
lucifer	olifant	riool	Suriname
macaroni	ordinair	risico	surprise
machine	organisatie	rivier	taxi
machinist	pagina	routine	televisie
margarine	pensioen	ruïne	titel
materiaal	periode	serieus	tosti
maximaal	piano	sigaar	tribune
medicijn	piloot	sigaret	triplex
meubilair	piste	sinaasappel	uniform
miauwen	pistool	sirene	verticaal
microfoon	podium	situatie	via
microscop	politie	ski	viaduct
militair	politiek	souvenir	video
minimum	positie	speciaal	videotheek
minister	positief	specialist	violist
ministerie	president	specialiteit	viool
minuut	prieel	spinazie	visite
muzikant	prima	spion	vitamine
nasi	privé	spionage	vitrage
niveau	radio	stadion	

Woorden met y

baby	hockey	playback	systeem
dynamo	hyena	pony	type
Egypte	hygiëne	pyjama	gameboy
hypnose	sorry	typisch	
gymnastiek	jury	symbool	volleybal
gymzaal	mayonaise	sympathiek	yochurt
hobby	mysterie	synoniem	

Woordenlijst

Woorden met ei

aanreiken	eiland	leiden	scheidsrechter
aardbei	eind	leiding	sein
activiteit	eindelijk	marsepein	seizoen
afscheid	eisen	mei	specialiteit
allebei	elektriciteit	meid	steiger
allerlei	feit	meisje	steil
arbeider	fontein	omleiden	terrein
bedreigen	geheim	overeind	trein
begeleiden	geit	paleis	uitbreiden
beide	gewei	peil	vallei
bereid	hei	peinzen	veilig
bereiken	heide	plein	verscheidene
breien	heilig	pleister	verspreiden
dreigen	heimwee	porselein	voorbereiden
dweil	hoeveelheid	prei	vrijheid
ei	inleiding	refrein	wei
eigen	kapitein	reiger	weide
eigenaar	karwei	reis	weigeren
eigenlijk	keihard	reizen	weinig
eigenschap	keizer	reiziger	zei
eigenwijs	klei	Romein	zeil
eik	klein	scheiden	

Woorden met ij

aardrijkskunde	begrijpen	bijbel	blijken
altijd	belangrijk	bijl	blijven
andijvie	beschrijven	bijna	boerderij
azijn	bevrijden	bijten	brij
bakkerij	bevrijding	bijvoorbeeld	cijfer
batterij	bewijs	bladzijde	dijk
bedrijf	bij	blij	dikwijls
dozijn	lijden	rijk	uitwijken
drijven	lijf	rijm	verdwijnen
drukkerij	lijken	rijp	vergelijken
eigenwijs	lijm	rijst	verschijnen
fijn	lijn	schijf	verwijten
Frankrijk	lijst	schijnen	vijand
gelijk	lijster	schilderij	vijf

Woordenlijst

glijden	maaltijd	schrijven	vijver
gordijn	maatschappij	slijpen	vlakbij
grijzen	medelijden	slijtage	vrij
grijpen	medicijn	slijten	vrijdag
grijs	mij	slijterij	vrijheid
hij	mijn	smijten	waarschijnlijk
hijgen	nijdig	snijden	wedstrijd
hijzen	nijlpaard	spijker	wij
ijs	nijptang	spijt	wijd
ijsco	onbeschrijfelijk	stijf	wijfje
ijverig	onderwijs	stijgen	wijk
ijzel	ontbijt	stijl	wijn
ijzer	opzij	strijd	wijs
jij	padvinderij	strijkijzer	wijzen
kijken	Parijs	tamboerijn	wijzer
knijpen	partij	tapijt	woestijn
konijn	pijl	tegelijk	wrijven
kozijn	pijn	terwijl	zij
krijgen	pijp	tevoorschijn	zijde
krijzen	praktijk	tijd	zijn
krijt	prijs	tijdens	zwijgen
kwijt	ravijn	tijger	
leeftijd	rij	Turkije	
lekkernij	rijden	twifelen	

Woorden eindigend op ice

actrice	conductrice	directrice	inspectrice
---------	-------------	------------	-------------

Woorden met x

box	exemplaar	expres	saxofoon
claxon	experiment	extra	soundmix
ex-	expert	fax	taxi
examen	explosie	luxe	textiel
excursie	export	maximaal	triplex
excuus	expositie	mixer	

Woordenlijst

Thema 3

Daar zit muziek in

Woorden met th

apotheek	marathon	thema	thermostaat
bibliotheek	methode	theorie	thuis
discotheek	sympathiek	therapie	videotheek
enthousiast	theater	thermometer	
katholiek	thee	thermosfles	

Woorden met q

aquarium	quiz
----------	------

Woorden met /p/ = b

abnormaal	club	krab	web
absoluut	eb	slab	website
ambtenaar	heb	slib	

Woorden die met wr beginnen

wraak	wrat	wrijven	wroeten
wrak	wreed	wringen	

Leenwoorden uit het Engels

barbecueën	drugs	lunch	skaten
bungalow	e-mail	mailen	skeeleren
cake	flat	make-up	soundmix
camping	gameboy	musical	sticker
caravan	gamen	paperclip	surfen
chatbox	goal	plastic	tackelen
chatten	hockey	playback	tank
chip	interview	race	team
chips	jack	rails	trainen
coachen	joggen	shampoo	tram
computer	jury	shop	T-shirt
crossen	keeper	shoppen	video
cup	ketchup	show	volleyball
downloaden	laptop	skateboarden	weekend

Woordenlijst

Leenwoorden uit het Frans

auteur	chauffeur	envelop	niveau
biscuit	circuit	etui	paraplu
blouse	conciërge	jus	portemonnee
bureau	detail	mayonaise	punaise
cadeau	diner	medaille	record
champignon	douche	milieu	toilet

Woorden met é, è of ê

blèren	coupé	hé	oké
café	crème	hè	privé
comité	crêpepapier	logé	volière

Woorden eindigend op een niet- of moeilijk verlengbare d

altijd	gereed	iemand	zand
bloed	geweld	moed	
geduld	grind	niemand	
geld	grond	verstand	

Woorden met au

applaus	chauffeur	klauw	pauzeren
au	dauw	lauw	rauw
augurk	flauw	miauwen	restaurant
augustus	gauw	nauw	sauna
auteur	grauw	nauwelijks	saus
auto	kabeljauw	nauwkeurig	snauwen
autoritair	kauwen	paus	wenkbrauw
benauwd	kauwgom	pauw	
blauw	klauteren	pauze	

Woorden met /oe/ = ou

blouse	douche	journalist	souvenir
coupe	douchen	retour	tournee
couplet	enthousiast	route	
douane	journaal	routine	

Woordenlijst

Thema 3

Daar zit muziek in

Woorden op air

autoritair	militair	ordinair	populair
meubilair	miljonair		

Woorden met een niet-geschreven /w/

duel	egoïst	januari	ruïne
duet	eventueel	kanoën	situatie
duo	februari	oase	

Woorden met een niet-geschreven /j/

alinea	jubileum	piano	spion
biologie	kampioen	podium	spionage
bioloog	kiosk	prieel	stadion
bioscoop	krioelen	radio	studio
creatief	lampion	reactie	theater
	liniaal	reageren	theorie
financieel	materiaal	riool	via
hyena	miauwen	serieus	viaduct
hygiëne	museum	speciaal	videotheek
idiot	pensioen	specialist	violist
indiaan	periode	specialiteit	viool
ingenieur			

Bijzondere inprentwoorden

afschuwelijk	burgemeester	onnozel	vanmiddag
afval	datum	ontdekken	vanmorgen
applaus	kostbaar	postzegel	verrassing
beantwoorden	onmiddellijk	sieraad	
bijzonder	onmogelijk	stiekem	

Woorden met f

afschuwelijk	gefeliciteerd	oefenen	tafel
afval	grafiek	onbeschrijfelijk	telefoon
alfabet	informatie	perfect	twijfelen
begrafenis	koffie	plafond	uniform
fotograferen	luifel	professor	wafel

Woordenlijst

Woorden met s

asiel	resultaat	ruisen	vreselijk
bliksem	ritselen		

Woorden met z

aarzelen	gymzaal	ontzettend	roze
azijn	horizon	oorzaak	stofzuiger
bazaar	jazeker	opzetten	suizen
bijzonder	kozijn	opzoeken	verzamelen
bizar	langzaam	peinzen	zichzelf
duizelig	mezelf	plezier	(tot) ziens
duizend	muziek	postzegel	
gezond	muzikant	puzzel	
grijnzen	onnozel	reiziger	

Regels om te onthouden**1 Woorden met d of t**

- Als de eindklank van een woord (als het geen persoonsvorm is) een /t/ is, maak je het woord langer. Als je een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een *d*.

hond – honden

Let op: Bij persoonsvormen mag de verlengingsregel niet toegepast worden. Hier gelden de persoonsvormregels.

2 cht

- Als je na een korte klank /gt/ hoort, dan schrijf je *cht*, behalve bij *ligt*, *legt*, *en gelegd*, *zegt* en *gezegd*, *vlagt* en *gevlagd*.

lacht

Regels om te onthouden

3 sch

- Als je aan het begin van een woord /sg/ hoort, schrijf je altijd *sch*.
school

---

4 g(t) of ch(t)

- Als je na een lange klank of na een tweetekenklank een /g/ hoort, schrijf je een *g*, behalve bij juichen, giechelen, goochem en goochelen.
plaagt – zwoegt

---

5 ng of nk

- Als je na een /ng/-klank een /k/-klank hoort (/ngk/), schrijf je *nk*.
bedenken

---

6 open of gesloten lettergreep

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een lange klank, dan schrijf je hem met één klinker (verenkelingsregel)
molen

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een korte klank, dan schrijf je een dubbele medeklinker (verdubbelingsregel).
kikker

Regels om te onthouden

7 f wordt ff of v en s wordt ss of z

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de verdubbelingsregel geldt bijna altijd met *ff* of *ss*.
straf – straffen, huismus – huismussen
-
-

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de verenkelingsregel geldt bijna altijd met *v* of *z*.
stokdoof – stokdove, kaas – kazen
-
-

8 /u/-klank

- Als je een */u/* hoort op een lage stemtrap, dan schrijf je een *e* en als je een */u/* hoort op een hoge stemtrap schrijf je een *u*.
vroeger – geluk
-
-

9 ij en lijk

- Als je */luk/* hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *lijk*, maar niet bij geluk.
makkelijk
  - Als je */ug/* hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *ig*, maar niet bij terug.
aardig
-
-

Regels om te onthouden

10 eer, oor en eur

- Je hoort /ir/, /or/ of /ur/, maar je schrijft *eer, oor* of *eur*.
speer – koor – deur

---

11 aai, ooi en oei

- Je hoort /aaj/, /ooj/ en /oej/, maar je schrijft *aai, ooi* en *oei*.
zwaaien – mooi – bloei

---

12 uw, ieuw, eeuw, auw, ouw

- Als er aan het einde van een woord of woorddeel een *w* staat, komt er altijd een *u* voor.
ruw – nieuw – leeuw – pauw – bouwen

---

13 tie

- Hoor je aan het einde van een woord /tsie/, dan schrijf je *tie*.
politie
- Hoor je aan het einde van een woord /sie/ en daarvoor een medeklinker, dan schrijf je *tie*.
actie

---

14 heid

- Hoor je /heid/ aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je altijd *heid*.
gladheid

---

15 tijd of teit

- Hoor je */teit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je *tijd* als het woord met de kloktijd te maken heeft. Als dat niet zo is, schrijf je *teit*.

lentetijd – kwaliteit

---

16 isch of ische

- Hoor je */ies/* aan het einde van een woord of woorddeel, dat bij verlenging */iesu/* wordt, dan schrijf je *isch* of *ische*. Behalve bij Fries – Friese. En bij woorden zoals vies – vieze en precies – precieze, omdat je een */z/* hoort in plaats van een */s/*.

praktisch

---

17 afbreken

- Samengestelde woorden worden afgebroken tussen de twee (samenstellende) woorden.

ijs – vrij

- We breken af tussen twee lettergrepen. De lettergreepgrens hoor je als je het woord in klankgroepen uitspreekt.

spre – ken

- Als op een lettergreepgrens twee medeklinkers staan, moet het woord tussen die twee medeklinkers worden afgebroken. (Let op: Als de verdubbelingsregel van toepassing is, wordt het woord tussen de dubbele medeklinker afgebroken.)

wer – ken, straf – fen

Regels om te onthouden

- Bij de combinatie *ng* en *nk* wordt afgebroken tussen de *n* en de *g* of de *n* en de *k*.

zin – gen, zin – ken

- Bij de lettergrepen *aai*, *ooi* en *oei* wordt afgebroken na de *i*.

aai – en, roei – en, gooi – en

- Bij de lettergrepen *uw*, *ouw*, *auw*, *ieuw* en *eeuw* wordt afgebroken tussen de *u* en de *w*.

ru – we, trou – wen, kau – wen, nieu – we, eeu – wig

- Woorden met een achtervoegsel worden afgebroken op de grens van het grondwoord en het achtervoegsel.

tent – je

---

18 tussen –n

In een samenstelling schrijf je een tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling een meervoud op *–en* is:

boekenkast

- het eerste deel van de samenstelling al op *–en* eindigt

keukentrap

Regels om te onthouden

Je schrijft geen tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling geen meervoud heeft;
tarwebrood
-

- je bij de meervoudsvorm van het eerste deel kunt kiezen tussen een meervoud op *n* en een meervoud op *s*;
groentesoep
-

- het eerste deel van de samenstelling geen zelfstandig naamwoord is;
rodekool – spinnewiel
-

- het eerste deel van de samenstelling een versterkende betekenis heeft
apetrots
-

- het eerste deel van de samenstelling naar een persoon of zaak verwijst die in de gegeven context uniek is.
zonnestraal – Koninginnedag
-

19 tussen-s

In een samenstelling schrijf je een tussen-*s* als:

- het eerste deel niet op een *s* eindigt en het tweede deel er niet mee begint, maar je wel een */s/* hoort.
bakkerswinkel
-
-

Let op bij:

- samenstellingen waarbij het eerste deel op een *s* eindigt en het tweede deel ermee begint;
huisspin
-

Regels om te onthouden

- samenstellingen waarbij het eerste deel niet op een s eindigt maar het tweede deel er wel mee begint. Hierbij wordt wel de tussen-s geschreven, omdat die ook geschreven wordt in andere samenstellingen met het eerste deel.

dorpsstraat

---

20 koppelteken

Je gebruikt een koppelteken bij:

- samenstellingen die je verkeerd kunt uitspreken omdat er twee klinkers naast elkaar komen te staan;

na-apen

- aardrijkskundige namen;

Noord-Brabant

- samenstellingen met losse letters of cijfers;

cd-hoesje, 12-jarige

- samenstellingen met een voorvoegsel zoals ex, privé, oud.

ex-man, oud-minister

Let op: telwoorden krijgen geen koppelteken

tweëntwintig

Regels om te onthouden

21 Hoofdletters

Hoofdletters worden geschreven:

- aan het begin van elke zin;
De zon schijnt het hele jaar door.
- in de indirecte rede;
Lieke schreeuwt: 'Ik kom toch niet!'
- bij eigennamen;
Jean Maduro, Wendy de Cuba, mevrouw De Cuba
- bij aardrijkskundige namen;
Aruba, Nederland, Australië
- bij namen van feestdagen, talen en dialecten;
Kerstmis, Papiamentu, Limburgs
- bij namen van verenigingen, instellingen, winkels en bedrijven;
het Rode Kruis, Wema
- bij namen van merken, kranten, boeken en tijdschriften;
Coca-Cola, Amigoe
- bij namen van straten, pleinen, kerken, gebouwen, en dergelijke.
Kerkstraat

22 woordtekens

Een trema gebruik je:

- wanneer twee of meer klinkers achter elkaar worden geschreven en dit tot een foute uitspraak kan leiden. Het trema komt dan op de beginletter van de nieuwe lettergreep.
knieën, ruïne, zeeën
-
-

Let op:

- samenstellingen krijgen geen trema. Een uitzondering hierop vormen de telwoorden.
na-apen, zee-egel, tweeëntwintig

Regels om te onthouden

Een apostrof gebruik je:

- wanneer een *s* wordt toegevoegd aan woorden die eindigen op één van de enkele klinker *a, i o, u* of *y*.
video's, baby's, ski's, Angela's kamer
-
-

23 de persoonsvormregels

- Als je aan het einde van een persoonsvorm een */t/* klank hoort, dan schrijf je ook een *t*, behalve bij *had, deed, stond* en *den*-werkwoorden.
Twan speelt met Yasmin
- De verledentijdsvormen van *ten*- en *den*-werkwoorden schrijf je wanneer er geen sprake is van klankverandering, met *tt* of *dd*.
Het huis brandde helemaal af.
Floor stootte haar knie tegen de tafel.
- De verleden tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden waarbij sprake is van klankverandering, eindigt altijd op *-d*.
Lieke hield de winkelwagen vast.
- De tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden eindigt op *-d* als:
  - er ik in de zin staat;
Ik laad de winkelwagen vol.
  - er sprake is van een achtergeplaatst je of jij;
Laad jij de winkelwagen vol?
  - er sprake is van gebiedende wijs
Laad de winkelwagen vol.

In alle andere gevallen eindigt de tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden op *dt*.

Moeder laadt de winkelwagen vol.

24 Engelse werkwoorden die in de Nederlandse taal worden gebruikt

- Voor Engelse werkwoorden gelden dezelfde persoonsvormregels als voor Nederlandse werkwoorden.
skateboarden – ik skateboard, jij skateboardt, ik skateboardde, ik heb gskateboard
Let op bij werkwoorden waarbij de ik-vorm op *e* eindigt.
gamen – ik game, jij gamet, ik gamede, ik heb gegamed

Regels om te onthouden

25 meervouden

- Eindigt een woord op een lange klank die we met één letterteken schrijven, dan krijgt het woord in het meervoud 's.
agenda's, risico's, baby's
-
-

- Eindigt een woord op *ee, é, e (/u/)* of een tweetekensklank, dan komt de s er in het meervoud aan vast.
dominees, tralies, bureaus, logés, tantes
-
-

- Als de laatste lettergreep van een woord dat eindigt op *(er)ik, es (/us/)* of *it* weinig klemtoon heeft, dan wordt de laatste letter in het meervoud niet verdubbeld.
viezeriken – luiwammesen
-
-

26 verkleinvormen

- Als een woord eindigt op een lange klank (geschreven als *a, é, ee, o, u, i*), dan wordt het verkleinwoord met een dubbele klinker geschreven.
mama – mamaatje, stro – strootje
-
-

Let op:

- De *é* wordt in het verkleinwoord *ee* zonder accentteken, en de *i* (uitgesproken als */ie/*) aan het eind van een woord wordt in het verkleinwoord *ie*.
- Woorden die op *ng* eindigen krijgen in de meeste gevallen *-nkje* op het eind, maar er zijn ook uitzonderingen op *-ngetje*. Het is goed te horen of verkleinwoorden op *-nkje* of *-ngetje* eindigen.
ketting – kettinkje, kring – kringetje

Persoonsvorm-kaart

Spelling Groep 7

Taal leesland

